

z dnia....., zgłoszony przez

**UCHWAŁA NR
RADY MIEJSKIEJ W BIELSKU-BIAŁEJ**

z dnia r.

**w sprawie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie
Miasta Bielska-Białej na lata 2021-2030**

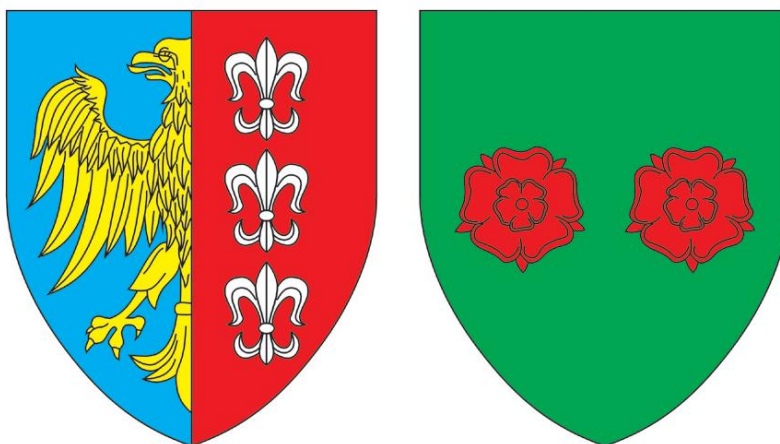
Na podstawie art. 7 ust. 2 i art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 8 grudnia 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372, 1834), art. 9 ust. 1 oraz art. 92 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 920, Dz. U. z 2021 r. poz. 1038, 1834) oraz art. 6 ust. 2 pkt 1 i ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249 tj.),

**Rada Miejska
uchwała**

§ 1. Przyjąć Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Miasta Bielska-Białej na lata 2021-2030, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Bielska-Białej.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.



**PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY
W RODZINIE ORAZ OCHRONY OFIAR
PRZEMOCY W RODZINIE
MIASTA BIELSKA-BIAŁEJ
NA LATA 2021-2030**

BIELSKO-BIAŁA 2021

***„Sprawiedliwość zamieszka w Atenach dopiero wtedy,
gdy ten, który nie został skrzywdzony będzie tak samo
oburzony jak ten, komu wyrządzono krzywdę”***

Tukidydes

Spis treści

- I.** Przemoc w rodzinie w świetle obowiązujących przepisów prawa.
- II.** Przemoc w rodzinie jako zjawisko wieloaspektowe i interdyscyplinarne. Założenia ogólne Programu.
- III.** Skala zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Bielska-Białej w odniesieniu do rozmiaru tego zjawiska w Polsce oraz podsumowanie realizacji *Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej na lata 2014-2020*.
- IV.** Analiza SWOT.
- V.** Rekomendacje, założenia, cele i zadania Programu.
- VI.** Adresaci Programu.
- VII.** System przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej. Realizatorzy i Partnerzy Programu.
- VIII.** Zasady finansowania Programu.
- IX.** Monitorowanie i ewaluacja Programu.
- X.** Harmonogram realizacji Programu.

I. Przemoc w rodzinie w świetle obowiązujących przepisów prawa.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. stanowi w art. 18, że instytucja rodziny znajduje się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej. Art. 71 ust.1 Konstytucji nakłada na Państwo obowiązek uwzględniania dobra rodziny w swojej polityce społecznej i gospodarczej oraz statuuje prawo rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej do szczególnej pomocy ze strony władz publicznych. Według art. 16 ust. 3 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka instytucja rodziny, definiowana jako naturalna i podstawowa komórka społeczeństwa, ma prawo do ochrony ze strony społeczeństwa i Państwa. Ponadto, zgodnie z art. 40 Konstytucji „nikt nie może być poddany torturom ani okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu i karaniu. Zakazuje się stosowania kar cielesnych.”, stąd obowiązkiem państwa jest ochrona obywateli przed takimi praktykami. Artykuły od 30 do 33 Konstytucji dotyczą wolności, praw i obowiązków człowieka i obywatela. W tym zakresie dla realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie istotna jest zasada nienaruszalności i poszanowania godności człowieka, która jest niezbywalna i jako taka podlega ochronie władz publicznych, a także zasada równouprawnienia płci, która stanowi, że kobieta i mężczyzna mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym. Jednocześnie, zgodnie z art. 72 ust. 1 Konstytucji, Rzeczpospolita Polska zapewnia ochronę praw dziecka i każdy ma prawo żądać od władzy publicznej ochrony dziecka przed przemocą, okrucieństwem, wyzyskiem i demoralizacją. Stąd też zadaniem Państwa jest ochrona rodziny oraz jej indywidualnych członków przed zagrożeniami, w tym przed przemocą ze strony osób najbliższych.

Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Miasta Bielska-Białej na lata 2021-2030 stanowi realizację obowiązków nałożonych na gminę i miasto Bielsko-Białą na prawach powiatu ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. Zgodnie z art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Zgodnie z art. 6 ust. 3 pkt 1 powołanej wyżej ustawy, do zadań własnych powiatu należy w szczególności: opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Miasta Bielska-Białej na lata 2021-2030 określa również zadania wynikające z Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021, który zobowiązuje do realizacji zadań w nim zawartych m.in. jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego i powiatowego.

Aktami wykonawczymi do ww. ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie są m.in.:

- rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne,
- rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”,
- rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie procedury postępowania przy wykonywaniu czynności odebrania dziecka z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą w rodzinie.

Do uregulowań prawnych problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie należą również:

- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Założenia Programu nawiązują także do:

- Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021,
- Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” w obszarze: Województwo śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca, w którym wskazano cel operacyjny: Wysoka jakość usług społecznych, w tym zdrowotnych. Cel ten zakłada m.in. podnoszenie dostępu do usług wspierających funkcjonowanie rodziny.

- Strategii Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030, której celem generalnym jest wysoka jakość życia mieszkańców województwa śląskiego i aktywna społeczność regionalna. Do przeciwdziałania przemocy w rodzinie odnosi się cel strategiczny 6: Profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, kierunek działań 6.5: Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.
- Strategii Rozwoju Bielska-Białej do 2030 roku (dobiegł końca okres obowiązywania dotychczasowej Strategii, w czasie prac nad niniejszym Programem trwały prace nad nowym jej kształtem, Program zatem nawiązuje do celów zawartych w projekcie z 12 lipca 2021 r. w obszarze interwencji pod nazwą „Życie”).
- Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bielska-Białej na lata 2021-2030 (dobiegł końca okres obowiązywania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014-2020, w czasie prac nad niniejszym Programem trwały prace nad nowym jej kształtem, Program zatem nawiązuje do celów zawartych w projekcie).

II. Przemoc w rodzinie jako zjawisko wieloaspektowe i interdyscyplinarne. Założenia ogólne Programu.

Przemoc w rodzinie nie jest zjawiskiem nowym. Choć istnieje tak długo jak sama rodzina, w Polsce stała się problemem społecznym, o którym zaczęto mówić publicznie dopiero w latach 90. XX wieku. W poszukiwaniu skutecznych form przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ochronę i pomaganie ofiarom oraz pracę z jej sprawcami, która wpływa także na bezpieczeństwo ofiar przemocy domowej, angażuje się wielu profesjonalistów i wolontariuszy, organizacji pozarządowych oraz organów administracji państwowej i samorządu terytorialnego. Zajmowanie się przemocą w rodzinie wymaga wnikliwego zrozumienia złożoności zjawisk występujących w życiu rodzinnym, a także szczególnej troski i rozważań w trakcie procesu interwencji i pomocy.

Próbie stworzenia precyzyjnego określenia zjawiska przemocy w rodzinie można znaleźć w definicji przyjętej w 1986 r. przez Radę Europy, w której przemocą domową określono każde działanie jednego z członków rodziny lub zaniechanie, które zagraża życiu, cielesnej i psychicznej integralności lub wolności innego członka tej samej rodziny bądź poważnie szkodzi rozwojowi jego (jej) osobowości.¹ Ogólną definicję przemocy znaleźć można także u A.Lipowskiej-Teutsch, która stanowi, że pojęcie przemocy w rodzinie obejmuje wszelkie odmiany złego traktowania tych członków rodziny, którzy nie są w stanie skutecznie się bronić.²

Pierwszą definicją przemocy w rodzinie w przepisach polskiego prawa powszechnie obowiązującego, przyjętą jednocześnie na użytek niniejszego Programu, jest definicja zawarta w art. 2 pkt 2 ww. ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, zgodnie z którą przez przemoc w rodzinie należy rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Członkiem rodziny według art. 2 pkt 1 powołanej wyżej ustawy jest osoba najbliższa w rozumieniu art. 115 § 11 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, tj. małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, osoba pozostająca we wspólnym pożyciu, a także inna osoba wspólnie zamieszkująca lub gospodarująca.

Opracowując definicję pojęcia „przemoc w rodzinie”, projektodawcy wzorowali się na roboczej definicji przyjmowanej przez polskich specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (m.in. międzyresortowy zespół „Bezpieczni w rodzinie” działający w Polsce przy Kancelarii Prezydenta RP w latach 1996-1997), według której przemoc w rodzinie to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie przeciw członkowi rodziny, naruszające prawa i dobra osobiste (w szczególności godzące w życie lub zdrowie fizyczne i psychiczne). Definicja ta podkreśla, że w przemocy w rodzinie najbardziej istotna jest demonstracja i wykorzystanie siły lub władzy w sposób, który jest krzywdzący dla innych członków rodziny (Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych). Przemocą może być nie tylko zachowanie, które się powtarza, lecz także pojedyncze zachowanie. Ponadto może to być działanie, tj. dokonanie jakiejś czynności lub zaniechanie, czyli niepodjęcie działania.

¹ K.Browne, M.Herbert: Zapobieganie przemocy w rodzinie, PARPA, Warszawa 1999

² A.Lipowska-Teutsch: Rodzina a przemoc, PARPA, Warszawa 1995

Definicja powyższa zawiera cztery podstawowe kryteria³, na podstawie których rozpoznaje się przemoc w rodzinie:

- Intencjonalność – działania sprawcy⁴ są celowe i zamierzone, nie dzieją się przypadkowo. Ich przypadkowość sprawca często stara się udowodnić. Intencjonalność nie oznacza tylko i wyłącznie celowego zadawania bólu i krzywdzenia ofiary, a dotyczy dążenia do uzyskania kontroli, władzy, bezwzględного posłuszeństwa. W przekonaniu sprawcy on sam jest osobą, która ma wiedzę o tym, co jest dobre dla osoby, którą krzywdzi, w związku z tym uważa, że powinien podejmować decyzje, a inni członkowie rodziny muszą się podporządkować.
- Dysproporcja sił – w rodzinach z problemem przemocy istnieje nierównowaga sił w aspekcie fizycznym, ale także materialnym, psychicznym, kulturowym, społecznym. W wyniku stosowania przemocy dysproporcja ta się pogłębia, ofiara czuje się coraz bardziej bezbronna i bezradna, a sprawca ma coraz większe poczucie bezkarności. Źródłem dysproporcji sił są m.in. wiek, płeć, stan zdrowia, dysponowanie majątkiem.
- Naruszanie godności i praw – w szczególności narażenie ofiary na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia. Sprawca traktuje partnera jak przedmiot odmawiając mu poczucia sprawstwa, podmiotowości, a tym samym narusza jego godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, poniża ofiarę, deprecjonuje ją, ośmiesza, pozbawia prawa do pracy, godziwych warunków życia, tajemnicy korespondencji, ochrony zdrowia, kontaktów z najbliższymi.
- Powodowanie cierpienia i szkód – ofiary traktowane w sposób bezlitosny, niegodny, doznają szkód fizycznych i psychicznych. Często po długotrwałej sytuacji traumatycznej nabierają przekonania, iż zasługują na takie traktowanie.

Przemoc ma różne oblicza i aspekty:

- jest procesem (nie pojawia się nagle, znenacka, tworzy cykle),
- ma tendencję do powtarzania się (rzadko jest jednorazowym epizodem),
- eskaluje (z czasem przybiera na sile),
- nie jest zjawiskiem niezależnym od udziału człowieka (sprawca jest zdolny do radzenia sobie z siłami, które czynią go sprawcą),
- toczy się w wymiarze: dominacja-uległość,
- odpowiedzialność leży zawsze po stronie sprawcy,
- przemoc przejawia się w różnych formach.

Ze względu na rodzaj zachowań sprawcy specjaliści wyróżniają pięć podstawowych form przemocy w rodzinie. Należą do nich:

1. Przemoc fizyczna – wszelkiego rodzaju działania bezpośrednie z użyciem siły, których rezultatem jest nieprzypadkowe zranienie. Należą do nich m.in. szturchanie, popychanie, odpychanie, ciągnięcie za włosy, uszy, przytrzymywanie, obezwładnianie, policzkowanie, szczypanie, kopanie, duszenie, bicie otwartą ręką, pięścią lub przedmiotami, oblewanie wrzątkiem lub substancjami żrącymi, użycie broni, porzucanie w niebezpiecznej okolicy. Ich skutkiem mogą być opuchlizny, zwichnięcia, złamania, siniaki, rany cięte, klute, poparzenia (papierosowe, od pogrzebacza, żelazka), obrażenia wewnętrzne. Opisując przemoc fizyczną określa się również wskazania do konsultacji i leczenia medycznego. Jest to przemoc najbardziej widoczna, najtrudniejsza do ukrycia, za jej stosowanie zapadają najczęściej wyroki sądowe.

³ K.Michalska, D.Jaszczak-Kuźmińska: Przemoc w rodzinie, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2007; P.R.Salber, M.D. i E.Taliaferro: O przemocy domowej – Poradnik lekarza pierwszego kontaktu, PARPA, Warszawa 1998; J.Mellibruda: Przemoc domowa. W: O przemocy domowej – Poradnik lekarza pediatry. Praca zbiorowa pod. red. J.Mellibrudy, R.Durdy, H.D.Sasal, PARPA, Warszawa 1998; H.D.Sasal: Niebieskie karty – przewodnik do procedury interwencji policji wobec przemocy w rodzinie, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2005; Wprowadzenie do Programu PARPA – Bezpieczeństwo w rodzinie. W: Niebieska Linia, Instytut Psychologii Zdrowia, Warszawa 02/99

⁴ Profesjonaliści zajmujący się profilaktyką i rozwiązywaniem problemów przemocy w rodzinie często unikają używania określeń stygmatyzujących np. „ofiara przemocy, sprawca przemocy”; powszechnie używa się określeń „osoba doświadczająca lub osoba doznająca przemocy”, „osoba pokrzywdzona przemocą”, „osoba stosująca przemoc”; w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie i w rozporządzeniach wykonawczych do ustawy używane są określenia „osoba dotknięta przemocą” oraz „ofiara przemocy w rodzinie” i „osoba stosująca przemoc”. W niniejszym Programie użyto zamiennie powołanych wyżej określeń.

2. Przemoc psychiczna (emocjonalna) – prowadzi do zniszczenia pozytywnego obrazu własnej osoby u jej ofiary, wykorzystując mechanizmy psychologiczne poprzez ośmieszanie, poniżanie, upokarzanie, zawstydzanie, narzucanie własnych poglądów, ciągle krytykowanie, kontrolowanie, ograniczanie kontaktów z innymi ludźmi, stosowanie gróźb, szantażowanie. Wobec dziecka polega także na wciąganiu w konflikt osób dorosłych, manipulowanie nim, brak odpowiedniego wsparcia, opieki, uwagi i miłości, kierowanie wobec niego oczekiwań, którym nie jest w stanie sprostać, faworyzowanie jednego z rodzeństwa. Przemoc ta jest najtrudniejszą do udowodnienia. Często zaczyna się niepostrzeżenie, początkowo nie jest dostrzegana nawet przez osoby jej doświadczające. Zaczyna się od ignorowania potrzeb ofiary, zazdrości, krytykowania jej poglądów, wyglądu, ograniczania kontaktów z bliskimi, a kończy się na groźbach, oczernianiu, oskarżaniu, upokarzaniu, szantażowaniu.
3. Przemoc materialna (ekonomiczna) – prowadzi do całkowitego uzależnienia finansowego ofiary od sprawcy, np. poprzez odbieranie zarobionych pieniędzy, niszczenie własności, uniemożliwianie podjęcia pracy, niezaspokajanie podstawowych potrzeb materialnych rodziny, okradanie, zaciąganie kredytów i zmuszanie do zaciągania pożyczek wbrew woli współmałżonka, uniemożliwianie dostępu do wspólnych środków finansowych i dóbr materialnych.
4. Przemoc seksualna - przedmiotowe traktowanie ofiary w celu zaspokajania potrzeb seksualnych sprawcy, m.in. przez wymuszanie nieakceptowanych przez drugą osobę praktyk i zachowań seksualnych, kontynuowanie aktywności seksualnej, gdy ofiara nie jest w pełni tego świadoma, jak również bez pytania jej o zgodę lub w sytuacji, gdy takiego kontaktu się obawia. W przypadku dzieci przemoc ta dotyczy angażowania ich w aktywność seksualną przez osobę dorosłą. Przemoc ta odnosi się do zachowań z kontaktem fizycznym oraz bez kontaktu fizycznego (np. prezentowanie dziecku treści pornograficznych, podglądanie, ekshibicjonizm, krytykowanie zachowań seksualnych).
5. Zaniedbywanie – ciągle niezaspokajanie podstawowych potrzeb materialnych i emocjonalnych, co pogarsza stan zdrowia ofiary i utrudnia jej prawidłowy rozwój. Tę formę przemocy stosują najczęściej osoby dorosłe wobec dziecka, m.in. poprzez odrzucenie emocjonalne, brak zainteresowania jego rozwojem, sytuacją życiową, problemami, stanem zdrowia, higieną, potrzebami żywieniowymi, ubiorem, pozostawianie dziecka bez opieki, nie zapewnianie mu schronienia, bezpieczeństwa, opieki medycznej (m.in. szczepień ochronnych, opieki stomatologicznej).

Powyższe formy przemocy mogą się przenikać. Każda z nich może też występować osobno. Poszczególne formy przemocy najczęściej ze sobą współlistnieją.

Zjawisko przemocy w rodzinie opisuje się także w dwóch innych kategoriach nazwanych przemocą gorącą i chłodną:

1. Przemoc gorąca to gwałtowna erupcja tłumionych uczuć gniewu, frustracji, wściekłości, powodująca agresywne zachowania. To tajemnicze, dynamiczne, naładowane emocjami zjawisko pęknięcia tamy emocjonalnej, która do pewnego momentu powstrzymuje uczucia rodzące się najczęściej z frustracji i niemocy. Źródła tych trudnych uczuć sprawcy tkwią poza rodziną (np. sytuacje konfliktowe w pracy), a sprawca nie radzi sobie z nimi inaczej, jak odreagowując je na członkach rodziny. Towarzyszy mu przy tym poczucie bezkarności oraz przekonanie o bezbronności i bezradności ofiary.
2. Przemoc chłodna, w przeciwieństwie do poprzedniej, nie przejawia się występowaniem tak gwałtownych emocji i agresywnych zachowań. Polega na zrealizowaniu pewnego scenariusza przemocy, zapisanego czasem w obyczaju, kulturze, czasem w pewnym wdrukowanym wzorze psychologicznym. Sprawca realizuje rolę, w którą wpisane jest dokonanie inwazji na cudze terytorium, pogwałcenie dóbr i praw. Przemoc chłodna przyjmuje nieraz postać bardzo rygorystycznego stylu wychowania, autorytarnego traktowania dorosłych członków rodziny. Sprawca jest przekonany o słuszności swoich czynów znajdując dla nich uzasadnienie i usprawiedliwienie („gdybym ich nie bił, nie wyrosłyby na porządnym ludzi”, „to dla jej dobra, inaczej całkowicie się zmarnuje”, „jakbym jej nie doprowadził do porządku, to by w ogóle o dom nie dbała”).

Przemoc w rodzinie najczęściej nie jest jednorazowym zdarzeniem. Często ma długą, nawet kilkunastoletnią historię i zwykle powtarza się według określonych, nietrudnych do zaobserwowania prawidłowości. Jeśli już raz ktoś przekroczył granicę przemocy w kontaktach z bliską osobą, to z dużym prawdopodobieństwem powtórzy to po raz kolejny. Zaobserwowano, że przemoc w rodzinie powtarza się w charakterystycznym schemacie. Na zjawisko to, nazwane cyklem przemocy wobec bliskich, opisane w 1979 r. przez Leonorę Walker, składają się trzy następujące po sobie fazy:

1. Faza narastania napięcia – początkiem cyklu jest wyczuwalny wzrost napięcia. Narastają sytuacje konfliktowe, których przyczyny mogą tkwić poza rodziną, czasem są to błahostki, drobne

nieporozumienia. Osoby doznające przemocy określają tę fazę mianem ciszy przed burzą. Sprawca jest rozdrażniony, łatwo wpada w gniew, jest pełen pretensji i uszczypliwości. Jednocześnie przerzuca odpowiedzialność za taki stan rzeczy na ofiarę („widzisz co spowodowałaś, jak się zdenerwowałem”). Mimo starań ofiary, by uspokoić sprawcę poprzez spełnianie jego życzeń, zaczyna pojawiać się agresja. Ofiara usprawiedliwia sprawcę, obwinia siebie, jednak cokolwiek zrobi lub jakiegokolwiek działania zaniecha, nie jest w stanie zapobiec wybuchowi agresji. Osoba doświadczająca przemocy nie ponosi odpowiedzialności za czyny sprawcy. Każdy pretekst jest dla sprawcy dobry, by zmanifestować swoje niezadowolenie, gniew.

2. Faza ostrej przemocy – to faza, w której wzbierające napięcie eksploduje, powoduje wybuch emocji, często zupełnie niekontrolowany, nieadekwatny do przyczyny podawanej przez sprawcę. Sprawca, zamieniając się w kata, jest nieobliczalny, agresywny wobec rodziny, niszczy sprzęty, zwiększając ryzyko dużych szkód fizycznych, nie zwracając uwagi na krzywdę innych. Osoba krzywdzona odczuwa wówczas przerażenie, bezsilność, poczucie winy, gniew (nie udało jej się zapobiec wybuchowi). Najczęściej po akcie ostrej przemocy ofiara decyduje o szukaniu pomocy, ujawnieniu przemocy, rozstaniu ze sprawcą, uruchomieniu działań prawnych. Całą sytuacją zszokowana jest nie tylko ofiara, ale również sprawca przemocy. Po wyładowaniu gniewu dociera do jego świadomości ogrom szkód, jakie wyrządził i stara się je doraźnie naprawić.
3. Faza miodowego miesiąca – dla sprawcy to czas skruchy, zadośćuczynienia, angażowania się w naprawienie szkód, zapobieżenia konsekwencjom deklaracji poprawy i okazywania miłości. Sprawca przekonuje ofiarę, że przemoc już więcej się nie powtórzy, uwodzi ofiarę, która wbrew zdrowemu rozsądkowi wierzy w to głęboko. W związku ofiary i sprawcy sytuacja poprawia się na tyle, że przypomina tą z początku znajomości. Niedawno gotowa uciec ofiara – zostaje, wycofuje sprawy sądowe, odmawia składania zeznań. Cieszy się namiastką „normalności”. Pozornie ofiara odzyskuje kontrolę nad sytuacją. Niebezpieczeństwo tej fazy polega na tym, że sprawca nie jest w stanie długo pełnić takiej roli, z błahego powodu znowu narasta napięcie i cykl się powtarza, z czasem przybierając na sile. Faza ta daje ofierze złudną nadzieję, opóźnia poszukiwanie pomocy i wychodzenie z kręgu przemocy.

Przedstawione powyżej fazy cyklu przemocy w rodzinie następują kolejno po sobie przybierając na sile. Z czasem skróceniu ulega faza miodowego miesiąca, gdyż doświadczenie uczy sprawcę, że nie musi się tak bardzo starać – ofiara nie realizuje swoich gróźb i zamierzeń. Czasem już sam brak przemocy jest dla ofiary nagradzający. Tym samym u sprawcy narasta poczucie bezkarności, a u ofiary poczucie winy, bezradności i bezsilności. Osoby doświadczające przemocy w wyniku wieloletniego treningu zwykle wyczuwają zbliżające się niebezpieczeństwo, same wywołują awanturę, by mieć już przemoc za sobą. Zjawisko to jest mylące dla osób pomagających, gdyż łatwo założyć prowokację sprawcy przez ofiarę, a zatem przypisać jej winę, w którą sprawca głęboko wierzy i ekspozuje ją, podważając wiarygodność ofiary.

Jedną z cech charakteryzujących zachowania osób doświadczających przemocy w rodzinie jest rozchwianie emocjonalne, niepewność, częste, niezrozumiałe zmiany decyzji, ciągłe poczucie zagrożenia. Przemoc w rodzinie, jak każde zdarzenie traumatyczne, skutkować może następstwami w postaci: ostrej reakcji na stres ujawniającej się w okresie miesiąca od traumatycznego wydarzenia, depresji, uzależnienia i nadużywania substancji chemicznych, zaburzeń osobowości, zachowań autoagresywnych, zespołu lęku uogólnionego, paniki, psychoz, objawów somatycznych (zwłaszcza u dzieci – ofiar przemocy), niezdolności określenia granic dopuszczalności różnych zachowań w relacji, bezsilności, izolacji społecznej, strachu przed siłą partnera, przed rozpadem związku, przed samotnością, przed utratą dzieci, które zabierze partner, rezygnacji, poddania się, niczym nieuzasadnionej nadziei na zmianę wynikającą z mechanizmu cyklu przemocy, braku odpowiedzialności za zdrowie i życie własne i dzieci, zaburzeń snu, utraty szacunku do siebie, zaniżonego poczucia własnej wartości, poczucia winy, wstydu, nieświadomości podlegania przemocy, nieświadomości prawa do obrony siebie, itd. Prócz czynników zewnętrznych, takich jak finansowa zależność od sprawcy, uwarunkowania kulturowo-religijne i środowiskowe, osoba doświadczająca przemocy w rodzinie pozostaje w związku przemocowym w wyniku działania mechanizmów przemocy:

- cyklu przemocy w rodzinie, o którym mowa powyżej,
- syndromu wyuczonej bezradności (utrata motywacji do działania, bezradność nabyta w wyniku negatywnych doświadczeń, braku skuteczności podejmowanych wcześniej przez ofiarę działań),
- zjawiska „prania mózgu” (izolacja, poniżanie, degradacja, monopolizacja uwagi, ograniczanie snu i odpoczynku, doprowadzenie do wyczerpania psychicznego i fizycznego, wywołanie lęku, depresji, nieprzewidywalność kar i nagród doprowadzające do dezorientacji, zmniejszenia oporu oraz podtrzymania nadziei, demonstracyjne akcentowanie wszechwładzy i wszechmocy),

- zespołu stresu pourazowego PTSD (objawy: ponowne doświadczanie urazu – przypadkowe bodźce aktywizują sieć strachu, natrączywe wspomnienia, koszmary senne, emocjonalne odrętwienie, zwiększone pobudzenie psychofizjologiczne, przewlekłe poczucie winy, wstydu, drażliwość, wybuchy gniewu, nieustanna czujność),
- procesu wiktylizacji spowodowanego nieprawidłowymi reakcjami środowiska społecznego, takimi jak bagatelizowanie, niedowierzanie, obwinianie, wywołującymi wtórne zranienia i przyjęcie tożsamości ofiary,
- syndromu sztokholmskiego objawiającego się żywioną przez ofiarę wdzięcznością za drobne przywileje, chwile „miodowych miesięcy”, namiastkę uczucia, a nawet za życie,
- mechanizmu „psychologicznej pułapki”, polegającego na trudnościach w rezygnacji ze związku, w który zainwestowało się dużo czasu, zapału i energii.

Do czynników ryzyka krzywdzenia dzieci zaliczono:

- czynniki związane z rodziną, m.in. depriwowane potrzeby ekonomiczne, przewlekła choroba, związek nieformalny lub małżeństwo mieszane etnicznie, zaburzenia psychiczne, opóźnienia w rozwoju umysłowym jednego lub obojga rodziców, posiadanie dzieci z różnych związków, zgon dziecka z przyczyn niewyjaśnionych, sytuacja kryzysu w rodzinie, uzależnienia,
- czynniki związane z matką, m.in. pierwszy poród przed 18 rokiem życia, poród pierwszego dziecka bez zawarcia związku małżeńskiego z ojcem dziecka, dwa lub więcej nieudanych związków przed 25 rokiem życia, krzywdzenie dziecka w historii poprzednich związków, aktualny nie satysfakcjonujący związek z mężczyzną, doświadczenia krzywdzenia w rodzinie pierwotnej, własne poważne problemy emocjonalne, uzależnienia,
- czynniki związane z dzieckiem, m.in. dziecko z pierwszego małżeństwa nieakceptowane przez drugiego męża, rozczarowanie związane z płcią dziecka, dziecko urodzone po śmierci poprzedniego dziecka, wada rozwojowa dziecka, wcześniactwo, dzieci bliźniacze, zachowania dziecka: nadpobudliwość, moczenie nocne, trudności ze snem, jedzeniem,
- czynniki środowiskowo-kulturowe, m.in. stereotypy społeczne odbierające dzieciom możliwość obrony, znieczulające wrażliwość świadków przemocy.

K.Fenik podkreślała, iż przemoc wobec małego dziecka oraz przemoc rodziców wobec siebie, której małe dziecko jest świadkiem, wywołuje w nim głębokie zmiany. Dziecko zauważa wydarzenia poprzez zmysły, słyszy krzyk, spostrzega gwałtowność reakcji i silnie wyrażane emocje rodziców. Widzi sekwencję gwałtownych zmian w wyrażanych emocjach. Po współodczuwaniu każdego z trudnych uczuć nie doświadcza ukojenia, uspokojenia ze strony rodziców, którzy zajęci są swoimi emocjami. Z czasem uspokajają się kiwając się, chowając, ssąc kciuk, silnie ściskając pluszaka. Stopniowo, gdy przemoc się powtarza, adoptuje się do sytuacji, szuka zachowań, które dadzą mu ochronę: „Dziecko, doświadczając przemocy, przestaje koncentrować się na eksploracji rozwojowej, uczeniu się nowych kompetencji, ośmielaniu się do pokonywania kolejnych zadań rozwojowych, które same w sobie wymagają poczucia bezpieczeństwa. Zamiast się rozwijać, cofa się w rozwoju emocjonalnym i społecznym, bo się boi. Brak naszej zgody na ekspozycję dziecka na przemoc między jego rodzicami i wymaganie zmiany tej sytuacji to ratowanie jego zdrowia psychicznego.”⁵

Doświadczenie przemocy jest jedną z wielu sytuacji kryzysowych. Wśród definicji kryzysu funkcjonują m.in. zamieszczone w publikacji „Strategie interwencji kryzysowej”⁶ dwie następujące: kryzys jest wynikiem trudności w osiągnięciu celów życiowych, przeszkód, które wydają się ludziom nie do pokonania na drodze zwyczajowych wyborów i zachowań; kryzys jest odczuwaniem lub doświadczaniem wydarzenia bądź sytuacji jako trudności nie do zniesienia, wyczerpującej zasoby wytrzymałości i naruszającej mechanizmy radzenia sobie z trudnościami. U osoby będącej w kryzysie, która nie otrzyma stosownego wsparcia, mogą wystąpić poważne zaburzenia afektywne, behawioralne i poznawcze.

Stosowanie przemocy przez sprawców jest niezwykle nagradzającym sposobem sprawowania władzy, kontroli i podporządkowywania ofiar swojej woli. Wśród przyczyn stosowania przemocy w rodzinie przez sprawców podaje się:

- przeciążenie problemami, silnymi emocjami,
- brak wystarczających umiejętności konstruktywnego radzenia sobie z emocjami, kontrolowania własnej agresji i wrogości, porozumiewania się z otoczeniem, współdziałania, rozumienia potrzeb innych ludzi,

⁵ K.Fenik: Ani śladu? Jak przemoc wpływa na małe dziecko. W: Niebieska Linia Nr 1/90/2014, s.8

⁶ R.K.James, B.E. Gilliland: Strategie interwencji kryzysowej, op. cit.

- obciążenie przez wzorce kulturowo-środowiskowe, akceptujące przemoc we wzajemnych kontaktach – antycypowanie naznaczonych przemocą przepisów ról ojca, męża,
- brak wiedzy o człowieku i życiu,
- skłonność do sadyzmu,
- poczucie niskiej wartości,
- bezradność,
- nadużywanie alkoholu i substancji psychoaktywnych, uzależnienie.

Tłumacząc stosowanie przemocy w rodzinie sprawca m.in.:

- kwestionuje swoją odpowiedzialność przekonując, iż podlega zewnętrznym siłom, nad którymi nie panuje (przypadek, wypadek, działanie niezamierzone),
- kwestionuje szkodę przekonując innych, że nic takiego się nie stało, np. mówi domownikom, że ich pozabija, ale „to tylko słowa”,
- kwestionuje wiarygodność ofiary odbierając prawo osobom, które ucierpiały do nazywania siebie ofiarami jego czynów (nazywa swoje czyny aktem słusznej zemsty, kary),
- potępia potępiających, odbierając oceniającym jego czyn, prawo oceniania, odwracając uwagę od czynu lub tłumacząc, że wszyscy tak robią, wobec tego ocena jest nieadekwatna,
- odwołuje się do wyższych racji, np. do przekonania o dobrych metodach wychowawczych lub broniienia dobrego wizerunku swojego i rodziny, który ofiara niszczy.

Sprawca stosuje zwykle jednocześnie kilka technik manipulacji, odwołując się do najróżniejszych uczuć, zmieniając taktykę, gdy któraś z technik zawodzi.

Problem przemocy domowej jest zjawiskiem wieloaspektowym. Jest ujmowany w perspektywie społecznej, ekonomicznej, prawnej, psychologicznej i moralnej. Każda z perspektyw nieco inaczej ujmuje jego różne aspekty, diagnozuje potrzeby i zasoby, odmiennie określa kierunki działań pomocowych, m.in.:

- Zgodnie z literą prawa przemoc w rodzinie jest przestępstwem. Kodeks karny za znęcanie fizyczne lub moralne nad członkiem rodziny przewiduje karę pozbawienia wolności.
- Perspektywa moralna koncentruje się na tym, że dokonywanie przemocy jest krzywdzeniem osób słabszych i jest złem.
- Psychologiczne spojrzenie na to zjawisko zwraca uwagę na cierpień i bezradność osób doświadczających przemocy, a także odsłania mechanizmy sterujące przemocą i złożone procesy interakcji między sprawcą i ofiarą.
- Perspektywa społeczna ukazuje zawarte w obyczajach i postawach mity i stereotypy społeczne, mogące sprzyjać przemocy lub ją usprawiedliwiać. W tej perspektywie organizowane są siły społeczne w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Z perspektywy moralnej i prawnej najważniejsze jest potępienie czynu (aktu przemocy), ochrona osoby pokrzywdzonej przed bezprawiem, sprawiedliwe ukaranie sprawcy. Przyjęcie takiej perspektywy jest szczególnie użyteczne w udzielaniu ofiarom pomocy prawnej oraz wsparcia i doraźnej pomocy psychologicznej w kryzysie. Perspektywa moralna nie może jednak zastąpić perspektywy psychologicznej, która wiąże się ze zrozumieniem złożoności zjawiska przemocy i ulegania jej oraz planowaniem doświadczeń korekcyjnych umożliwiających zmiany intrapsychiczne. Ważna jest świadomość istnienia obu tych perspektyw. Większość koncepcji psychologicznych uznaje, że równowaga związku, nawet patologiczna, jest współtworzona przez obu partnerów. Koncepcje behawioralne odwołują się do terminów wspólnego wzmacniania i przyjmują, że zachowanie ofiary jest wzmocnieniem sprawcy. Koncepcje systemowe przyjmują, że zachowania partnerów są elementami pętli sprzężenia zwrotnego ich związku traktowanego jako system dążący do zachowania homeostazy. Przecinając ten proces w dowolnym miejscu nie sposób jednoznacznie wskazać na pierwotną przyczynę. Koncepcje psychoanalityczne używają pojęcia koluzji – nieświadomie rozgrywanego przez partnerów konfliktu przeniesionego z dzieciństwa, w którym jeden przyjmuje postawę progresywną, a drugi regresywną. Konflikt ten może rozgrywać się wokół kwestii kontrolowania – bycia kontrolowanym, niewierności – zazdrości, władzy – poddania.

Profesjonaliści powinni posiadać umiejętność rozdzielenia kategorii oceniających od przyczynowych: wina nie jest równoznaczna z przyczyną przemocy w rodzinie. Bezprawne czyny sprawcy powinny podlegać karze, co nie oznacza, że nie należą mu się oddziaływania korekcyjno-edukacyjne oraz psychologiczno-terapeutyczne. Korzystne jest rozdzielenie interwencji kryzysowej i psychoterapii przeznaczonej dla osób doświadczających przemocy. Ponadto istotnym jest oddzielanie funkcji psychologicznego doradcy, czy konsultanta ds. przemocy od funkcji psychoterapeuty. Ten pierwszy w początkowym okresie kontaktów z klientem pełni funkcje

aktywnie wspomagającą. Psychoterapeuta zapewnia w dalszej fazie procesu pomagania większą neutralność, co umożliwia badanie nieświadomych wzorców emocjonalno-poznawczo-behawioralnych i oczekiwań osoby uwięzionej w przemoc w aspekcie przejścia odpowiedzialności za swoje życie. W odróżnieniu od przedstawionych perspektyw, perspektywa społeczna ukazuje zawarte w obyczajach, postawach mity i stereotypy społeczne, mogące sprzyjać przemocy lub usprawiedliwiać ją. Jest też motorem organizowania sił społecznych w systemie przeciwdziałania przemocy domowej. Z rozróżnienia ww. perspektyw wynika także potrzeba interdyscyplinarnego współdziałania służb i instytucji społecznych w celu skutecznej ochrony ofiar przemocy w rodzinie i przeciwdziałania temu problemowi. Złożona natura tego zjawiska sprawia bowiem, że żadna z instytucji w pragmatyce swoich działań nie jest w stanie sama wypracować strategii i metod gwarantujących osiągnięcie powyższego celu. Co więcej, działania wybiórcze, nie obejmujące całego systemu rodzinnego i prowadzone przez różne instytucje bez porozumienia między nimi przyczynić się mogą do wtórnej wiktymizacji ofiar przemocy i opóźnień w realizacji pracy socjalnej, psychologicznej, pedagogicznej oraz działań organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości.

III. Skala zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Bielska-Białej w odniesieniu do rozmiaru tego zjawiska w Polsce oraz podsumowanie realizacji Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej na lata 2014-2020.

Przemoc w rodzinie należy do zjawisk, których obiektywna diagnoza społeczna jest utrudniona. Złożona natura tego zjawiska oraz warunkujących go i współistniejących czynników społecznych i kulturowych sprawia, że źródła informacji o problemie ukazują jedynie fragment rzeczywistego jego obrazu, porównywany niekiedy do wierzchołka góry lodowej.

Opublikowany 20 czerwca 2013 r. raport Światowej Organizacji Zdrowia pokazywał, że przemoc wobec kobiet jest zjawiskiem powszechnym w każdym rejonie świata. Większość ofiar zachowania przemocowe spotykały w ich własnym domu, niezależnie od szerokości geograficznej. Raport zawiera globalne dane o przemocy wobec kobiet, które wskazują na to, iż 35% kobiet doświadczało w życiu przemocy fizycznej bądź seksualnej, a 30% kobiet – przemocy ze strony partnera. Według raportu 38% przypadków agresji ze strony partnera kończyło się śmiercią kobiet. Z badań wynikało także, iż w naszej części Europy przemoc ze strony partnera doświadczała co czwarta kobieta.⁷

Z badań zrealizowanych w 2014 r., na zlecenie ówczesnego Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, pn. „Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców” wynikało, że w 2014 roku - 24,7% respondentów deklaroowało, że w ciągu swojego życia osobiście doświadczyło co najmniej jednej z czterech form przemocy. Większość z nich doświadczyła jednej formy przemocy (64%), znacznie mniej badanych było ofiarą dwóch form przemocy (28,2%). Kobiety istotnie częściej niż mężczyźni przyznawały się do doświadczenia przemocy. Respondenci najczęściej deklarowali doświadczenie przemocy psychicznej, rzadziej wskazywali na przemoc fizyczną. Informacje na temat doznawania przemocy seksualnej i ekonomicznej pojawiały się sporadycznie. W przypadku przemocy psychicznej i seksualnej kobiety istotnie częściej niż mężczyźni deklarowały jej doświadczenie. Stosunkowo duża część badanych (w przedziale 20% - 24%) za przemoc uważała wyłącznie przemoc fizyczną, jedynie w jej ostrej formie. Wyniki badań pokazywały ponadto, że problemem było także usprawiedliwianie przemocy poprzez przypisywanie jej szlachetnych pobudek, lub przerzucanie części winy na osoby doznające przemocy.⁸

Badania przeprowadzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej wykazały, że więcej niż co piąty badany (22%) zna osobiście lub z widzenia kobiety bite przez mężów/partnerów. W porównaniu z wynikami badań przeprowadzonych przez CBOS siedem lat wcześniej, odnotowujemy spadek odsetka ankietowanych deklarujących znajomość ofiar przemocy domowej, a uzyskane rezultaty wpisują się w dłuższy trend poprawy. Jak wynika z deklaracji, co dziesiąty badany, który kiedykolwiek był w stałym związku, doświadczył agresji ze

⁷ M. M.Pawłowska: Przemoc wobec kobiet jak epidemia. W: „Niebieska Linia” Nr 5/88/2013, Instytut Psychologii Zdrowia, Warszawa 2013

⁸ <https://www.gov.pl/web/rodzina/diagnozy-zjawiska-przemocy-w-rodzinie> strona Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, na której można znaleźć wyniki badań: WYG PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej (2014 r.) w ramach Projektu pn. „Rodzina polska wolna od Przemocy” dla Programu Operacyjnego PL 14 „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”, współfinansowanego ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009-2014,

strony partnera – najczęściej były to pojedyncze zdarzenia. Zauważyć można, że od 17 lat, od kiedy CBOS pytał o tę kwestię, odsetek deklarujących, że doświadczyli przemocy ze strony partnera, kształtuje się na względnie stabilnym poziomie. Kobiety częściej deklarują, że były bite przez partnerów niż mężczyźni (12% wobec 8%), częściej też przyznają, że tak sytuacja miała miejsce wielokrotnie (6% wobec 1%). Ponadto z analiz różnicowań społeczno-demograficznych wynika, że częściej do bycia ofiarami przemocy przyznają się badani gorzej oceniający warunki materialne swoich gospodarstw domowych, słabiej wykształceni, osoby w wieku 25–34 lat, obecnie rozwiedzione bądź w separacji oraz mieszkańcy miast liczących od 20 do 100 tys. mieszkańców. Analizując wyniki w podziale na płeć, zauważyć można, że kobiety częściej niż mężczyźni przyznają, że zdarzyło im się uderzyć partnera (12% wobec 5%). Zaznaczyć jednak należy, że ze statystyk policyjnych wynika, że liczba kobiet – ofiar przemocy jest wielokrotnie większa niż mężczyzn, a wśród sprawców z kolei wyraźnie przeważają mężczyźni. Uwzględniając inne charakterystyki społeczno-demograficzne, zauważyć można, że stosowanie przemocy wobec swoich partnerów/partnerek częściej deklarują badani znajdujący się w trudniejszej sytuacji materialnej, ankietowani z wykształceniem podstawowym, mieszkańcy miast od 20 do 100 tys. mieszkańców, badani w wieku 45–54 lat, a biorąc pod uwagę stan cywilny – są to najczęściej osoby rozwiedzione bądź w separacji.⁹

Badanie zrealizowane w 2019 r. na zlecenie Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej pn. „Ogólnopolska diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie” pokazało, że zwiększa się świadomość Polaków na temat zjawiska przemocy w rodzinie, jak i mechanizmów doznawania przemocy. Na poziomie deklaratywnym zdecydowana większość Polaków nie myśli o przemocy w rodzinie w sposób stereotypowy i potrafi zidentyfikować zachowania, które świadczą o występowaniu przemocy. Badanie pokazało, że ok. 85 % - 90 % Polaków identyfikuje różne sytuacje, które świadczą o występowaniu przemocy jako nieakceptowalne, co może świadczyć o coraz większej świadomości społecznej na temat zjawiska przemocy w rodzinie. Nadal jednak około 10% dorosłych osób uznaje, różnego rodzaju przemocowe zachowania za normalne.

Kobiety i mężczyźni nieco różnią się w tym, jak postrzegają przemoc. W największym stopniu różnice dotyczą stwierdzenia „Rodzice mają prawo bić swoje dzieci”, z którym zgadza się 13% mężczyzn i 5% kobiet. Ogólną regułą jest to, że mężczyźni w większym zakresie akceptują dopuszczalność analizowanych w badaniu przejawów przemocy.

Osoby, które uważają, że z różnych powodów lepiej nie wtrącać się w życie rodzin dotkniętych przemocą, stanowią około kilkunastu procent ogółu społeczeństwa. Zdaniem ekspertów w praktyce waga tego problemu jest większa, bo ludzie, którzy realnie obserwują przemoc w swoim otoczeniu, rzeczywiście boją się reagować lub też nie wiedzą, co powinni zrobić. Z tego względu działania edukacyjne i kampanie społeczne powinny koncentrować się również na świadkach przemocy i na tym, jak należy reagować, w sytuacji bycia świadkiem przemocy.¹⁰

Wyniki badań pn. „Ogólnopolska diagnoza problemu przemocy wobec dzieci”, przeprowadzonych przez Dział Badawczy Fundacji „Dzieci Niczyje” we współpracy z instytutem Millward Brown pokazały, iż 18% nastolatków było świadkami przemocy domowej a 6% dzieci doświadczyło zaniedbania. Z badań przeprowadzonych w Polsce w 2007 r. przez TNS OBOP pn. „Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu przemocy w rodzinie” wynika, że dwie trzecie (64%) Polaków zna w swoim otoczeniu, sąsiedztwie rodziny, o których słyszeli lub wiedzą, że dochodzi w nich do różnych form przemocy, a co trzeci Polak (36%) doświadczył przemocy od członka rodziny. Większość osób z tej grupy było ofiarami przemocy kilkakrotnie i kolejne akty przemocy miały miejsce przed upływem 12 miesięcy od pierwszego zdarzenia. Bycie ofiarą przemocy najczęściej potwierdzały kobiety (39%). Najbardziej rozpowszechnioną formą przemocy, jak okazało się podczas ww. badań, była przemoc psychiczna (31%) i fizyczna (17%). Ponadto, co piąty Polak był sprawcą przemocy wobec członków swojej rodziny. Sprawcy przemocy z gospodarstw domowych, w których są dzieci do lat 18, częściej, niż gdy dzieci nie ma, przewidują ponowne zastosowanie przez siebie przemocy psychicznej (63% wobec 44%) oraz fizycznej (58% wobec 23%). Świadczy to o tym, że na przemoc szczególnie narażone są dzieci.

Ponadto badania wskazywały:

- a) życzeniowe myślenie częściej towarzyszy ofiarom przemocy, niż jej sprawcom. Sprawcy częściej niż ofiary przemocy obawiali się, że sytuacja przemocy w rodzinie może się powtórzyć (w przypadku: przemocy psychicznej - 53% wobec 47%, przemocy ekonomicznej – 39% wobec 38%, fizycznej – 38% wobec 30%, seksualnej – 39% wobec 25%),

⁹ Centrum Badania Opinii Społecznej, Komunikat z badań Nr 48/2019

¹⁰ Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021 (M.P. z dnia 5 marca 2021 r., poz. 235)

- b) spożywanie alkoholu ma duży wpływ na występowanie przemocy w rodzinach: blisko połowa (46%) ofiar stwierdziło, że przynajmniej raz sprawca był w momencie zdarzenia pod wpływem alkoholu,
- c) poziom korzystania z pomocy rodzin dotkniętych przemocą jest bardzo niewielki – korzystała z niej jedynie co piąta rodzina (21%),
- d) 49% społeczeństwa żywi przekonanie, że ofiary przemocy akceptują swoją sytuację, co może wpływać na obojętność wobec tego zjawiska w najbliższym otoczeniu,
- e) co czwarty respondent (24%) stwierdził, że sprawca zaprzestanie przemocy, gdy nie będzie prowokowany, co wskazuje na obarczanie ofiar odpowiedzialnością za doświadczaną przemoc,
- f) znaczna część społeczeństwa uważa za normalne podczas kłótni w rodzinie: obrażanie i wyzwiska (24%) oraz szarpanie i popychanie (18%). Powodem niepokoju bywają dopiero siniaki i rany na ciele ofiary (16%), a więc przemoc kojarzy się przede wszystkim z przemocą fizyczną.¹¹

W latach 60. XX wieku wprowadzono określenie „syndrom dziecka maltretowanego”, które stało się jednostką medyczną, mimo to skala zjawiska krzywdzenia dzieci jest nadal bardzo duża.¹² Przeprowadzone w lutym 2005r. przez TNS OBOP badania na temat bicia dzieci w Polsce pokazały m.in., że 22% respondentów było przekonanych, że wolno zbić dziecko, jeśli przynosi to pozytywne efekty. Polacy pytani o własne doświadczenia związane z przemocą w dzieciństwie odpowiadają, że 63% z respondentów było karanych klapsami, 38% było bitych pasem lub innym przedmiotem, 21% - dostawało lanie na „gołą skórę”, 6% z respondentów było bitych pięściami i kopanych.¹³

Od 2011 r. Rzecznik Praw Dziecka zleca badania dotyczące postaw społecznych w stosunku do przemocy stosowanej wobec dzieci oraz aprobaty wobec działań mających na celu ochronę dzieci przed przemocą. Analiza porównawcza trzech edycji badań z lat 2011-2013 pokazały, iż wśród Polaków utrzymywał się dość wysoki poziom społecznej akceptacji dla przemocy wobec dzieci.¹⁴ Był on jednak zróżnicowany w zależności od postaci przemocy. Wyższa akceptacja dotyczyła tzw. łagodnych postaci przemocy wobec dziecka - klapsów, a niższa odnosi się do sytuacji określanych jako bicie, lanie. Zdecydowana większość badanych aprobowoło stosowanie klapsów, choć sam poziom aprobaty nieznacznie spadł z 69% w roku 2011 do 60% w roku 2013. Rozpatrując wyniki w zakresie akceptacji społecznej dla przemocy wobec dziecka, jaką jest tzw. lanie, zauważyć można, iż mają one dość wysokie parametry. Więcej niż co trzeci badany (36-38%) wyraża akceptację dla bicia dzieci, zgadzając się z twierdzeniem, iż lanie jeszcze nikomu nie zaszkodziło. Postawę zdecydowanej dezaprobaty dla bicia dzieci prezentował tylko co piąty badany (20-23%). Odnosząc powołane wyżej wyniki badań do danych CBOS z roku 2008¹⁵ można dostrzec jedynie niewielki spadek aprobaty z poziomu 41% odpowiedzi akceptujących tzw. lanie do 37% w 2013r. O wysokiej społecznej akceptacji społecznej dla przemocy wobec dzieci świadczą wyniki pomiaru opinii na temat wykorzystywania bicia jako skutecznej metody wychowawczej. Uzyskiwane w badaniach w latach 2011, 2012, 2013 dane wskazują, iż mimo większości badanych nie uznających takiego sposobu postępowania z dzieckiem za skuteczną metodę wychowawczą (63-71%), to jednak blisko jedna trzecia badanych (21-29%) taką negatywną opinię postawę prezentowała („Nie jednemu nawet dziś parę pasów w du... by się przydało by rozum trafił na swoje miejsce (...)” - @kuma1; „(...) nad dzieckiem znęcać się nie można ale won od rodzicielskiego prawa skarcenia go nawet cieleśnie, klapsiem itd. – to naturalne prawo należne rodzicom w całej przyrodzie (...)” - @videsur; „Skoro kary cielesne to taka skuteczna metoda wychowawcza to proponuję je wprowadzić zamiast mandatów za wykroczenia” - @azreal29a).¹⁶ Powołane wyżej wyniki badań zawierają informację, iż mimo obowiązywania w polskim prawie od 2010 r. całkowitego zakazu stosowania kar cielesnych w wychowaniu dzieci, wprowadzonego do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego przez nowelizację ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, to zakaz bicia dzieci negatywnie ocenia 39%-42% badanych. Wziąwszy pod uwagę główną funkcję wprowadzenia zakazu stosowania kar fizycznych w wychowaniu dzieci - waloru

¹¹ Ośrodek Badania Opinii Publicznej Sp. z o.o.: Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie, Warszawa 2007

¹² K.Michalska, D.Jaszczak-Kuźmińska: Przemoc w rodzinie, op. cit.; A.Margolis: Zespół dziecka maltretowanego. Diagnostyka medyczna, Fundacja Dzieci Niczyje, Warszawa 1998

¹³ Ibidem

¹⁴ E.Jarosz „Tyłek nie szklanka – postawy Polaków wobec przemocy nad dziećmi” W: „Niebieska Linia” Nr 1/90/2014, s.1-4

¹⁵ Społeczne przyzwolenie na bicie dzieci: http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2008/K_106_08.PDF

¹⁶ Prezentowane jako ilustracje wypowiedzi to głosy internautów w dyskusji z 19.11.2013r. po upublicznieniu raportu Rzecznika Praw Dziecka „Polacy wobec bicia dzieci. Raport z badań 2013. Zachowano oryginalną pisownię. Podaję za „Niebieska Linia” Nr 1/90/2014

normotwórczego, powołane wyniki badań wskazują, iż przepisy prawa w ww. zakresie wymagają intensywnych działań edukacyjnych („*To, że nasz kochany Sejm uchwalił sobie ustawę nie zmieni ludziom światopoglądu. Jeśli wymyśla sobie przepis mówiący, że rozmawianie z dzieckiem po polsku to przestępstwo, nie będą mogli liczyć na to, że rodzice zaraz przejdą na angielski*” - @wiwoj).¹⁷ Innym wskaźnikiem społecznych postaw dotyczących przemocy wobec dzieci jest społeczne przyzwolenie na ingerowanie w sprawy wychowania dziecka przez rodziców w sytuacjach, gdy stosują kary fizyczne. Powołane wyżej wyniki badań pokazują, iż co trzeci badany jest zwolennikiem całkowitej dowolności w postępowaniu rodziców z dzieckiem, w tym traktowania jako prywatnej sprawy stosowania kar fizycznych („(...) *niech mi rząd nie wchodzi z buciorami w wychowanie dzieci – na to zgody być nie może!*” - @marnic2z).

Przedstawiony obraz postaw społecznych wobec kwestii przemocy nad dziećmi ze strony rodziców skłonił E.Jarosz do wysnucia kilku refleksji. Pomimo nowelizacji prawa w ww. sprawie oraz kilku kampanii społecznych dotyczących powołanych wyżej kwestii, postawy Polaków, w tym wiedza w sprawie przemocy wobec dzieci przedstawiają się nadal niekorzystnie. Przekonanie o pozytywnym wpływie bicia na wykształcenie w dziecku dyscypliny i korygowanie jego wybryków i negatywnych skłonności wydaje się silnie zakorzenione. Niekorzystne jest także to, że duża część społeczeństwa uważa, iż fizyczne karanie dzieci jest niezbywalnym prawem rodziców. Prawo rodziców do wychowania dziecka w sposób, jaki uznają za właściwy, wydaje się być wartością konkurującą z ochroną samego dziecka, jego bezpieczeństwem, dobrem i prawami. Wyniki badań wskazują, że potrzebne są racjonalne i systemowe oraz bardziej intensywnie oddziaływania na postawy społeczne. E.Jarosz rekomenduje w tej sprawie długofalowe kampanie społeczne oraz programy dla rodziców realizowane w ramach różnych instytucji, a także programy kształcenia dla pedagogów i nauczycieli. Zadanie to wymaga czasu, ale należy uznać, że jest możliwe do realizacji, o czym świadczą powołane wyniki badań.

Od problemu przemocy w rodzinie nie są wolne również rodziny zamieszkałe w Bielsku-Białej. Przeprowadzone na przełomie listopada i grudnia 2018 r. przez Instytut Badawczy IPC Sp. z o.o. badania pn. „Diagnoza problemów alkoholowych, używania substancji psychoaktywnych, uzależnień behawioralnych i przemocy w rodzinie wśród mieszkańców Bielska-Białej oraz postaw, opinii i zachowań wobec tych szkodliwych zjawisk społecznych w środowisku lokalnym” potwierdziły tezę, że problem przemocy w rodzinie występuje w Bielsku-Białej tak jak w każdym innym mieście. Na podstawie analizy informacji uzyskanych z Niebieskich Kart-A, sporządzonych na terenie Bielska-Białej, realizator badania wnioskował, że liczba osób doświadczających przemocy ustabilizowała się w ostatnich latach i jest mniejsza niż miało to miejsce na początku wprowadzania procedury Niebieskie Karty. Zdaniem jednego z członków Zespołu Interdyscyplinarnego Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, którego opinię zacytowano w raporcie z ww. badań, wzrasta wykrywalność przemocy w rodzinie, co jest związane z coraz mniejszą tolerancją i przyzwoleniem społecznym na takie zachowania, częstszą reakcją otoczenia, a także większą świadomością ofiar przemocy co do tego, jakie działania powinny podjąć w sytuacji przemocy w rodzinie.¹⁸

Powyższa teza brzmi optymistycznie w kontekście wyników wcześniejszych badań¹⁹ przeprowadzonych w roku 2008 przez PBS DGA, które wykazały, że stykanie się bielszczan z przemocą miało miejsce w najbliższej, aktualnej rodzinie, a także w rodzinie zapamiętanej z dzieciństwa. Co prawda niewielki odsetek (2,5%) badanych zadeklarował, iż w ciągu ostatnich 12 miesięcy w ich najbliższej rodzinie miał miejsce, co najmniej jeden przypadek przemocy fizycznej, jednak więcej, bo 4,6% respondentów przyznało, że w ich najbliższym otoczeniu doszło do przemocy psychicznej. Dla porównania, w raporcie z korespondujących z powyższymi badaniami, zrealizowanych na zlecenie Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej w roku 2013, jedynie 0,7% badanych zadeklarowało, iż w ciągu ostatnich 12 miesięcy w ich najbliższej rodzinie miał miejsce, co najmniej jeden przypadek przemocy fizycznej (o 1,8% respondentów mniej niż w roku 2008). Więcej, bo 2,4% respondentów, choć o 0,1% mniej niż w roku 2008, przyznało, że w ich najbliższym otoczeniu doszło do przemocy psychicznej.²⁰

¹⁷ Ibidem

¹⁸ Raport z badania pt. „Diagnoza problemów alkoholowych, używania substancji psychoaktywnych, uzależnień behawioralnych i przemocy w rodzinie wśród mieszkańców Bielska-Białej oraz postaw, opinii i zachowań wobec tych szkodliwych zjawisk społecznych w środowisku lokalnym”, Instytut Badawczy IPC Sp. z o.o., Bielsko-Biała 2018 r.

¹⁹ Raport z badania pn. „Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych oraz używania narkotyków wśród mieszkańców Bielska-Białej – postawy i zachowania wobec różnych zjawisk i problemów związanych z konsumpcją alkoholu i używaniem substancji psychoaktywnych w środowisku lokalnym”, PBS DGA, Sopot-Warszawa 2008

²⁰ Raport z badania pn. „Rozpowszechnienie picia napojów alkoholowych oraz używania narkotyków wśród mieszkańców Bielska-Białej”, Pracownia Badawczo-Szkoleniowa „Perspektywa”, grudzień 2013

Ankietowanym zadano również pytanie dotyczące bycia ofiarą lub świadkiem przemocy w swojej rodzinie w okresie dzieciństwa. W Bielsku-Białej średnio co dziesiąty badany w 2008 r. (10,1%) choć raz czuł się ofiarą przemocy w rodzinie (1% respondentów badania w 2013 r.), natomiast 12,4% badanych było jej świadkiem (3,7% respondentów badania w 2013 r.).

Mieszkańców Bielska-Białej pytano także o postawy wobec przemocy w rodzinie. Respondenci w 2008 r. w zdecydowanej większości (96,1%) wyrażali sprzeciw wobec poglądu o istnieniu okoliczności usprawiedliwiających przemoc w rodzinie. Dla porównania w 2013 r. sprzeciw wobec tych poglądów wyraziło 68% respondentów. Nieco niższe odsetki w 2008 r. odnotowano wśród badanych (84,8%) sprzeciwiających się przypisywaniu współodpowiedzialności za doznawaną przemoc bitym kobietom. W 2013 r. jedynie siedmiu na dziesięciu (69,5%) badanych wyraża swój sprzeciw w powołanej wyżej sprawie. Jednocześnie zaobserwowano wysokie odsetki osób (85,8%) uważających pomaganie ofiarom przemocy domowej za obowiązek każdego człowieka. W 2013 r. pogląd ten reprezentowało dwie trzecie mieszkańców Bielska-Białej (65,2%). W opinii co dziesiątego badanego w 2013 r. (9,7%) „lepiej się nie wtrącać, bo można jeszcze bardziej zaszkodzić osobie poszkodowanej”, a co dwunasty (8,4%) uważa, że „lepiej się nie wtrącać, bo można potem samemu mieć kłopoty”. Badania te potwierdzają rekomendacje badań ogólnopolskich w sprawie kontynuacji długofalowych działań edukacji społecznej w sprawie kwestii przemocy w rodzinie. Badani bielszczanie wysoko ocenili w 2008 r. skuteczność działania instytucji działających w zakresie pomocy ofiarom przemocy, zwłaszcza w przypadku pomocy społecznej (70,1% ankietowanych uważa, że ofiary przemocy w rodzinie mogą liczyć na jej pomoc). Dla porównania – w roku 2013 91% respondentów uznało, że ofiary przemocy mogą liczyć na pomoc i wsparcie systemu pomocy społecznej. Nieco niższe odsetki odpowiedzi pozytywnych uzyskała policja oraz organizacje pozarządowe (58,5% - Policja oraz 59,5% - organizacje pozarządowe). Dla porównania – w 2013 r. zdaniem tylko połowy badanych (51,7%), ofiary przemocy w Bielsku-Białej mogą liczyć na skuteczną pomoc Policji, natomiast 45,9% respondentów uznało w 2013 r., iż ofiary przemocy w rodzinie mogą liczyć na pomoc organizacji pozarządowych. Warto wspomnieć, iż w 2013 r. jedynie co piąty badany (21,7%) uznał, iż skutecznej pomocy ofiarom przemocy domowej udzielają kuratorzy sądowi, a czterech na dziesięciu (43,8%) wskazało w tym kontekście gminną komisję rozwiązywania problemów alkoholowych.²¹

Prócz diagnozy problemu przemocy w rodzinie analizie warto poddać również zasoby systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, służące zapobieganiu wystąpienia przemocy w rodzinie i rozwiązywaniu ww. problemu.

Badanie przeprowadzone w roku 2017 pn. „Ogólnopolska diagnoza infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy”, zrealizowane na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wskazało mocne i słabe strony funkcjonującej infrastruktury wsparcia. Za mocne strony systemu uznano: dużą liczbę i różnorodność placówek wspierających osoby doznające przemocy, w szczególności w większych ośrodkach miejskich, różnorodność form oferowanej pomocy, wzrost zaufania osób doznających przemocy do instytucji wspierających, pozytywne oddziaływanie procedury „Niebieskie Karty” na życie osób doznających przemocy, dostępność informacji na temat oferowanych form pomocy dla osób doznających przemocy, indywidualne podejście do każdej osoby doznającej przemocy, zwiększającą się liczbę programów i projektów pomocowych, możliwość wykorzystania różnorodnych kanałów informacyjnych oraz realizowanie działań interwencyjnych i profilaktycznych. Mimo tego, że działanie systemu oceniane było pozytywnie, to badanie wskazywało również obszary wymagające poprawy, np. słabo rozwiniętą infrastrukturę wsparcia dla osób doznających przemocy w małych miejscowościach i na obszarach wiejskich - niewystarczającą liczbę miejsc noclegowych, zbyt długi czas oczekiwania na niektóre formy pomocy np. pomoc prawną, braki kadrowe, czasowe i finansowe w instytucjach wspierających osoby doznające przemocy, a także negatywne nastawienie osób doznających przemocy do zmiany swojej sytuacji życiowej oraz niechęć osób doznających przemocy do zgłaszania problemu.

Badania pokazały, że istnieje duża liczba oraz różnorodność placówek wspierających osoby doznające przemocy. Liczba placówek występujących w danej miejscowości jest skorelowana z jej wielkością – im większa miejscowość, tym większa dostępność placówek wsparcia. Największą dostępnością charakteryzowały się punkty konsultacyjne dla osób doznających przemocy, stanowiące blisko 2/3 infrastruktury wsparcia na terenie całego kraju. Badanie pokazało również, że dużą dostępnością cieszą się również ośrodki interwencji kryzysowej. Wśród innych placówek zapewniających wsparcie osobom doznającym przemocy w rodzinie znalazły się specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, jak również domy dla matek z

²¹ Op.cit.

małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Należy wskazać, że osoby doznające przemocy chętnie korzystały z usług oferowanych przez wymienione placówki i wysoko oceniały zasadność oraz skuteczność ich funkcjonowania. Badania pokazały tendencję wzrostową dotyczącą poziomu zaufania osób doznających przemocy do instytucji oferujących wsparcie. Wzrost zaufania może być następstwem skuteczności procedury „Niebieskie Karty” oraz wysokim stopniem profesjonalizmu i różnorodnością pomocy, czym cechują się instytucje udzielające wsparcia osobom doznającym przemocy. Badania pokazały również, że dużą rolę w przeciwdziałaniu przemocy odgrywają działania profilaktyczne (edukacyjne, informacyjno-promocyjne) oraz interwencyjne. Zasadą działań profilaktycznych jest przede wszystkim zwracanie uwagi potencjalnych świadków przemocy, jej sprawców oraz osób jej doświadczających na problem przemocy oraz wskazywanie możliwości uzyskania pomocy. W przypadku działań interwencyjnych możliwe jest dotarcie do osób doznających przemocy oraz przeciwdziałanie występowaniu przemocy na dość wczesnym etapie jej występowania.

Kwestie dotyczące oceny skuteczności funkcjonującego w Polsce systemu wsparcia osób doświadczających przemocy w rodzinie były przedmiotem badania przeprowadzonego w 2019 r. na zlecenie Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pn. „Badanie skuteczności pomocy udzielanej osobom dotkniętym przemocą w rodzinie”. Respondentami były zarówno osoby dotknięte przemocą, które skorzystały ze wsparcia, jak i przedstawiciele instytucji i organizacji udzielających pomocy. Badanie pokazało, iż wysoko oceniane jest interdyscyplinarne podejście w zakresie pomocy udzielanej osobom krzywdzonym. Pozytywnie oceniana jest praca zespołów interdyscyplinarnych oraz współpraca interdyscyplinarna na poziomie gmin, prowadzona w celu obejmowania kompleksowym wsparciem osób doświadczających przemocy w rodzinie. Osoby pracujące w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie pozytywnie oceniają współpracę instytucjonalną na poziomie lokalnym wskazując na możliwość szybkiej wymiany informacji i podejmowania decyzji.

Badania ukazały również, że procedura „Niebieskie Karty” jest zdecydowanie podstawowym narzędziem, wykorzystywanym w procesie obejmowania wsparciem osób doznających różnego rodzaju przemocy w rodzinie. Świadczą o tym nie tylko opinie wyrażane na jej temat przez pracowników instytucji pomocowych, ale także to, że aż 90% badanych osób doznających przemocy w rodzinie, które objęte były pomocą jakichkolwiek służb, instytucji lub organizacji była bądź jest objęta działaniem tej procedury. Opinię o jej wysokiej skuteczności oraz tym, że zwykle problem przemocy w rodzinie zostaje dzięki niej rozwiązany potwierdziło 40% respondentów. Natomiast największy odsetek – 43% ankietowanych uznało, że procedura „Niebieskie Karty” jest częściowo skuteczna, tzn. problem zwykle zostaje rozwiązany w części. Wyniki badań pokazały, że wsparcie w ramach procedury „Niebieskie Karty” jest oceniane pozytywnie i w większości przypadków wsparcie to definitywnie bądź przynajmniej częściowo rozwiązuje problem.

Sygnalizującym ważną kwestię problemową pozostaje na pewno najczęściej wskazywany przez badanych okres, przez jaki zmagali się oni z problemem przemocy w rodzinie zanim wszczęto w ich przypadku procedurę „Niebieskie Karty”. Aż 58% z nich przyznaje, że okres ten trwał więcej niż 2 lata. Może to wynikać z długiego czasu, który upłynie zanim osoba doznająca przemocy w rodzinie zdoła się zgłosić po pomoc. Prowadzi to do konkluzji, że nadal potrzebne są działania uświadamiające społeczeństwo w zakresie zagadnień związanych z przemocą w rodzinie, aby osoby jej doświadczające zdawały sobie większą sprawę ze swojej sytuacji i możliwości jej poprawy, ale także po to, aby ich otoczenie reagowało w większym stopniu na sygnały występowania przemocy w rodzinach.²²

Dodatkowo, w kontekście działania procedury „Niebieskie Karty”, warto wskazać, iż osoby nią objęte oceniają, że w największym stopniu zaangażowani w podejmowanie działań w jej ramach pozostają przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz Policji (odpowiednio 81% oraz 78% respondentów, wobec których prowadzono procedurę „Niebieskie Karty”, wskazało te dwie instytucje jako najbardziej zaangażowane). Pokrywa się to z opiniami samych pracowników badanych podmiotów, którzy również uznają te dwie instytucje za najbardziej zaangażowane w prowadzenie procedury „Niebieskie Karty”.

Dla porównania, w raporcie z grudnia 2012 r. z badań zrealizowanych przez Instytut Badawczy Millward Brown SMG/KRC pn. „Diagnoza dotycząca realizacji zadań wynikających z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wykonywanych przez zespoły interdyscyplinarne/ grupy robocze, a także realizacji procedury Niebieskie Karty w oparciu o rozporządzenie w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy Niebieska Karta”, przedstawiono informacje dotyczące 1666 zespołów interdyscyplinarnych ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie (z 65% gmin w Polsce), powołanych w ramach

²² Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na rok 2021 (M.P. z dnia 5 marca 2021 r., poz. 235)

znowelizowanej ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Większość z nich funkcjonowało w gminach wiejskich (63%), jedna czwarta w gminach miejsko-wiejskich (24%), a pozostałe w gminach miejskich (13%).

- Większość badanych zespołów interdyscyplinarnych powstała w 2011 r. (75%). W przypadku 79% badanych zespołów podobny zespół nie działał w gminie wcześniej.
- 98% badanych zespołów ma określony w drodze uchwały rady gminy tryb i sposób powoływania i odwoływania członków zespołu interdyscyplinarnego oraz szczegółowe warunki jego funkcjonowania.
- Według deklaracji respondentów w przypadku 90% badanych zespołów interdyscyplinarnych na terenie gminy, w której funkcjonują, opracowany został gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar przemocy w rodzinie, a w przypadku 98% spośród nich ten program na terenie samorządu gminnego jest realizowany.
- W przypadku 79% badanych zespołów na terenie gminy prowadzone jest poradnictwo i interwencja w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- W skład badanych zespołów interdyscyplinarnych wchodzi przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (100%), Policji (100%), gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych (100%), oświaty (99%) i ochrony zdrowia (94%). W skład zdecydowanej większości zespołów wchodzi także kuratorzy sądowi (88%), w skład połowy (48%) - przedstawiciele organizacji pozarządowych, a przedstawiciele Prokuratury w skład 16% badanych zespołów. W większości przypadków porozumienia o współpracy z instytucjami zostały przez wójta, burmistrza lub prezydenta miasta zawarte. Wśród członków 25% badanych zespołów są także przedstawiciele innych instytucji.
- 90% badanych zespołów interdyscyplinarnych tworzy grupy robocze. W przypadku zdecydowanej większości badanych zespołów tworzących grupy robocze w skład grup roboczych zawsze lub w większości przypadków wchodzi przedstawiciele jednostek organizacyjnych pomocy społecznej (100%), Policji (97%) oraz gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych (80%). W 60% badanych zespołów powołujących grupy robocze zawsze lub w większości przypadków wśród członków grupy roboczej są przedstawiciele oświaty, a w przypadku 30% - przedstawiciele ochrony zdrowia. Kurator sądowy zawsze lub przeważnie jest członkiem grup roboczych w przypadku 41% badanych zespołów tworzących grupy robocze.
- Zdecydowana większość badanych zespołów interdyscyplinarnych oraz grup roboczych realizuje zadania wynikające z ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.
- W przypadku niemal wszystkich badanych zespołów członkowie zespołu (96%) oraz grup roboczych (97%) wykonują swoje zadania bezpłatnie w ramach obowiązków służbowych lub zawodowych.
- W 2012 r. procedurę „Niebieskie Karty” realizowało 96% badanych zespołów interdyscyplinarnych.
- W 2012 r. w przypadku badanych zespołów procedurę „Niebieskie Karty” wszczynali najczęściej policjanci i pracownicy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej. To także do przedstawicieli tych instytucji najczęściej trafiają zdaniami respondentów zgłoszenia o przemocy w rodzinie. Rzadziej wskazywano przedstawicieli innych uprawnionych instytucji (przedstawiciele oświaty - 25%, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych - 13%, ochrony zdrowia - 10%).
- Połowa badanych zespołów interdyscyplinarnych realizujących procedurę „Niebieskie Karty” zawsze zawiadamia Policję lub Prokuraturę o sprawach przemocy w rodzinie, które trafiają do zespołu lub grupy roboczej, 13% - zawiadamia organy ścigania w mniej więcej w trzech czwartych przypadków, 12% - mniej więcej w połowie przypadków, 16% - mniej więcej w jednej czwartej przypadków, a 5% - nigdy.
- Zdecydowana większość (90%) badanych oceniła podejmowane przez swój zespół interdyscyplinarny działania pomocowe dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie jako skuteczne, a 8% - jako nieskuteczne. Natomiast prowadzone przez swój zespół interdyscyplinarny oddziaływania wobec osób stosujących przemoc w rodzinie ponad połowa (60%) badanych oceniła jako skuteczne, a ponad jedna trzecia (37%) - jako nieskuteczne.
- Uczestniczący w badaniu przedstawiciele zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych jako najbardziej skuteczne sposoby przeciwdziałania przemocy w rodzinie wskazywali najczęściej współpracę różnych instytucji w ramach zespołów interdyscyplinarnych (93% wskazań), możliwość zgłoszenia Policji lub w Prokuraturze przypadków stosowania przemocy w rodzinie przez każdego (89%), dostępność bezpłatnego poradnictwa psychologicznego dla rodzin w zakresie rozwiązywania konfliktów (81%) oraz orzekanie dozoru kuratora sądowego dla osób stosujących przemoc w rodzinie (80%). Rozwiązania te umożliwiają stosunkowo szybkie, sprawne, spójne i konsekwentne działania mające na celu udzielenie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie w taki sposób, aby zaprzęstały jej stosowania.

- W opinii uczestniczących w badaniu przedstawicieli zespołów interdyscyplinarnych i grup roboczych stosunkowo najmniej skutecznymi sposobami przeciwdziałania przemocy w rodzinie są te, które najtrudniej wyegzekwować, a ich oddziaływanie na sprawcę przemocy w rodzinie jest niewystarczające: wskazywano najczęściej sądowe nakazywanie osobom stosującym przemoc w rodzinie i nadużywającym alkoholu powstrzymywanie się od nadużywania alkoholu (64% wskazań), sądowo nałożony obowiązek przeproszenia osoby pokrzywdzonej dla osób stosujących przemoc w rodzinie (61%) w ramach obowiązków, które sprawca przemocy w rodzinie musi wykonać w okresie próby (np. przy warunkowym umorzeniu postępowania bądź warunkowym zawieszeniu wykonania kary) czy sądowy nakaz powstrzymywania się od kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną dla osób stosujących przemoc w rodzinie (61%).
- Jako najważniejsze korzyści pracy interdyscyplinarnej wskazano kompleksowe, wieloaspektowe udzielanie pomocy rodzinie dotkniętej przemocą w rodzinie (47%), wzajemne uczenie się, dzielenie wiedzą i doświadczeniami (46%) oraz lepszą koordynację działań służb i instytucji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie (38%).
- Wśród największych trudności przy realizacji zadań nałożonych na zespół interdyscyplinarny/ grupę roboczą najczęściej wskazywano fakt, że spotkania wymagają pogodzenia obowiązków i ograniczeń czasowych wielu osób (74%). Wskazywano także ograniczenia budżetowe (51%) - zarówno ograniczone środki finansowe na działalność zespołu, jak i gratyfikacje czy szkolenia dla członków. Niemal równie często wskazywano wśród największych trudności także braki w zasobach po stronie instytucji zaangażowanych do pracy w zespole interdyscyplinarnym (47%). Wskazywano także, choć rzadziej, brak instrumentów do egzekwowania podjętych wspólnie decyzji (41%) i utrudnienia biurowe (34%) związane między innymi z prowadzeniem obszernej dokumentacji.
- Najmocniejszymi stronami badanych zespołów interdyscyplinarnych okazały się być na podstawie odpowiedzi respondentów: fakt, że członkowie reprezentują różne instytucje (61%), sprawna komunikacja i przepływ informacji między członkami (45%), skoordynowane działania, ustalone cele i zasady pracy zespołu (44%) oraz fakt, że członkowie są kompetentni, posiadają wiedzę i doświadczenie (43%). Natomiast jako najsłabsze strony zespołów wskazano brak przedstawicieli niektórych instytucji wśród członków (32%) oraz nie zajmowanie przez członków decyzyjnych stanowisk w swoich instytucjach (30%). Jedna czwarta (24%) respondentów jako najsłabszą stronę zespołu wskazała brak poparcia kierownictwa instytucji, których przedstawiciele wchodzi w skład zespołu. Jedna piąta (20%) respondentów wskazała na niewystarczające kompetencje, wiedzę i doświadczenie członków zespołu.

Nie sposób nie wspomnieć przy analizie polskiego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie o wnioskach przedłożonych w raporcie z kontroli pn. „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie przez administrację publiczną” przez Najwyższą Izbę Kontroli²³, która „(...) oceniła negatywnie skuteczność realizacji przez administrację publiczną zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Ustalenia kontroli wykazują na znaczne rozbieżności pomiędzy zakładanymi celami wprowadzonych z dniem 1 sierpnia 2010 r. znowelizowanych przepisów, a ich funkcjonowaniem w praktyce. Wprowadzone zmiany znacznie pogorszyły sytuację osób dotkniętych przemocą w rodzinie, a także doprowadziły do wyraźnego spadku liczby ujawnianych przypadków przemocy w rodzinie, co jest tym bardziej niekorzystne, że i tak tylko niewielka część z nich jest ujawniana. Związane to było, z jednej strony, ze znacznym zbiurokratyzowaniem procedury, z drugiej zaś, z odebraniem Policji i przekazaniem nowo utworzonym zespołom interdyscyplinarnym, kluczowych zadań w systemie przeciwdziałania przemocy, bez uregulowania kwestii ich statusu oraz bez przyznania im uprawnień i środków niezbędnych do wykonywania powierzonych zadań. Przyjęte rozwiązania zakładające nadmiernie biurowe struktury, znaczne zwiększenie ilości tworzonej dokumentacji i jej dublowanie, a także przewlekły tryb postępowania, w zasadzie uniemożliwiały sprawne i szybkie udzielenie pomocy, pomimo zaangażowania wielu osób reprezentujących różne instytucje publiczne i organizacje pozarządowe”.

W ponad 80% wyroki wobec sprawców, których czyny wyczerpywały znamiona przestępstwa, orzekane były przez sądy w zawieszeniu, a wobec sprawców nie prowadzono wynikających z ustawy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Działaniami takimi objętych było zaledwie kilka procent sprawców. Wynikało to z tego, że sądy nie orzekały tego środka zawieszającego wykonanie kary, stosując jako jedyny środek wstrzymanie się od nadużywania alkoholu.

²³ Informacja o wynikach kontroli NIK nr KPS-4101-04-00/2013, Nr ewid.143/2013/P/12/107/KPS

Zdaniem NIK „zwrócić należy także uwagę na zauważalną niechęć do nowych rozwiązań zarówno wśród ofiar przemocy, które nie decydują się na powiadomienie organów ścigania o zaistniałym przestępstwie, jak i instytucji, które mają im pomagać, bowiem wprowadzone zmiany były oderwane od ich realnych możliwości kadrowych, lokalowych i finansowych, a wiązały się ze znacznym zaangażowaniem czasowym, bez żadnej rekompensaty finansowej.”²⁴

Analiza i monitoring działania systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej, m.in. w okresie realizacji Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej na lata 2014-2020 pozwala wysnuć wnioski, że miasto na prawach powiatu Bielsko-Biała realizuje zadania gminy, powiatu oraz zadania z zakresu administracji rządowej zlecone powiatom na podstawie wspomnianej ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz przepisów wykonawczych. Posiada adresowaną do różnych grup odbiorców, bogatą ofertę poradnictwa specjalistycznego, w tym psychologicznego i prawnego, ofertę interwencyjną, terapeutyczną oraz ofertę programów profilaktycznych, a także promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą. Jednocześnie, mimo że przemoc w rodzinie jest problemem trudnym do zdiagnozowania, jej rozmiary można oszacować na podstawie źródeł rejestrowanych, tzn. danych zebranych od poszczególnych służb i instytucji stykających się z problemem przemocy.

Tabela Nr 1 obrazuje rozmiar problemu przemocy diagnozowanego w bielskich rodzinach w ramach procedury „Niebieskie Karty”, a także skalę podejmowanych działań w formie pracy socjalnej w związku z podejrzeniem występowania przemocy w rodzinie w latach 2014-2020, tj. w okresie realizacji Programu Przeciwdziałania Programu Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej na lata 2014-2020. Na podstawie zgromadzonych danych można zaobserwować podobne tendencje na terenie Bielska-Białej, jak opisano na terenie kraju.

Do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej w roku 2014 wpłynęło 654 Niebieskie Karty A (dotyczące 403 rodzin), w roku 2015 - 468 Niebieskich Kart A (dotyczących 336 rodzin), w roku 2016 – 338 Niebieskich Kart A, w roku 2017 - 366 Niebieskich Kart A (dotyczących 302 rodzin), w roku 2018 - 328 Niebieskich Kart A (dotyczących 267 rodzin), w roku 2019 - 305 Niebieskich Kart A (dotyczących 249 rodzin), a w roku 2020 – 253 Niebieskie Karty A (dotyczące 203 rodzin), w związku z podejrzeniem występowania przemocy domowej. Natomiast przedstawiciele instytucji działających na rzecz rodzin z problemem przemocy pracowali w formule interdyscyplinarnych grup roboczych (w roku 2014 odbyło się 2127 posiedzeń grup roboczych, w roku 2015 – 1851 takich posiedzeń, w roku 2016 – 1501 takich posiedzeń, w roku 2017 – 1437 takich posiedzeń, w roku 2018 – 1343 posiedzeń, w roku 2019 – 1218 posiedzeń grup roboczych, a w roku 2020 – 1249 posiedzeń grup roboczych).

Dla porównania sytuacji z terenu Bielska-Białej z danymi krajowymi można stwierdzić, że sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 zawierają informacje o tym, że zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta”, w 2018 r. przedstawiciele uprawnionych podmiotów sporządzili 93.336 formularzy „Niebieskich Kart-A”, rejestrujących podejrzenie wystąpienia przemocy w rodzinie, w 2017 r. przedstawiciele powołanych wyżej służb sporządzili 98.307 formularzy „Niebieskich Kart-A”, natomiast sprawozdanie za rok 2016 zawierało informację o sporządzonych 97.224 formularzach „Niebieskich Kart-A”. Ponadto w roku 2015 sporządzono 99.749 formularzy „Niebieskich Kart-A”, natomiast w roku 2014 – 99.093 takich formularzy. Można zatem stwierdzić, że liczba powołanych wyżej formularzy w roku 2017 r. wzrosła w stosunku do roku 2016 o 1083, natomiast w roku 2018 liczba wypełnionych „Niebieskich Kart-A” spadła o 4971. W latach 2014 i 2015 sporządzono więcej Niebieskich Kart-A, niż w latach kolejnych.

²⁴ Ibidem

Tabela Nr 1: Rozmiar problemu przemocy w rodzinie diagnozowanego w bielskich rodzinach w ramach procedury „Niebieskie Karty”, a także skala podejmowanych działań w formie pracy socjalnej w związku z podejrzeniem występowania przemocy w rodzinie w latach 2014-2020

l.p.	Wyszczególnienie	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.	Ilość środowisk (nowych oraz we współpracy z poprzednich lat)	742	667	540	547	538	495	454
2.	Liczba wizyt koordynatorów NK w środowiskach	1289	1558	1635	1535	1278	1199	421, 1787 kontaktów w formie zdalnej
3.	Liczba konsultacji indywidualnych	1325	645	652	570	521	479	327
4.	Liczba Niebieskich Kart-A (które wpłynęły w danych roku sprawozdawczym)	654	468	338	366	328	305	253
5.	Liczba posiedzeń (spotkań) grup roboczych	2127	1851	1501	1437	1343	1218	1249
6.	Liczba zakończonych „Niebieskich Kart”	448	385	326	276	309	263	219

Źródło: Opracowano na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej

Jednocześnie dane Komendy Miejskiej Policji ukazują liczbę działań Policji wobec osób stosujących przemoc w rodzinie i mających na celu ochronę osób doznających przemocy, w oparciu o dane gromadzone w systemach teleinformatycznych w latach 2014 - 2019 (Tabela Nr 2):

Tabela Nr 2: Liczba Policyjnych działań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie i mających na celu ochronę osób doznających przemocy w latach 2014 - 2019

Kategoria spraw/Komisariaty Policji w Bielsku-Białej	Komisariat I Policji	Komisariat II Policji	Komisariat III Policji	Komisariat IV Policji	Łącznie Komisariaty Policji I-IV
Liczba postępowań wszczętych z art. 207k.k.	87	94	103	38	322
Liczba sporządzonych Niebieskich Kart	314	416	496	205	1431
Liczba osób zatrzymanych podejrzewanych o stosowanie przemocy	25	105	141	22	293

Źródło: Opracowano na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Bielsku-Białej

W celu zapewnienia kompleksowej pomocy osobom i rodzinom w sytuacji kryzysu miasto Bielsko-Biała na prawach powiatu prowadziło Podbeskidzki Ośrodek Interwencji Kryzysowej, który przyjmował również osoby w kryzysie z powodu przemocy ze strony bliskich (Tabela Nr 3). Dane te mogą uzupełnić obraz istniejących potrzeb interwencji na terenie miasta wobec problemu przemocy w rodzinie.

Tabela Nr 3: Liczba bielszczan w kryzysie z powodu przemocy ze strony bliskich, przyjmowana w Podbeskidzkim Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Bielsku-Białej w latach 2008-2020

Liczba osób w kryzysie z powodu przemocy ze strony bliskich, przyjmowanych w Podbeskidzkim Ośrodku Interwencji Kryzysowej w Bielsku-Białej	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba osób	387	320	469	172	248	175	222	236	162	177	137	100	128

Źródło: Opracowano na podstawie statystyk Podbeskidzkiego Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Bielsku-Białej

Jednocześnie, w celu zapewnienia realizacji podstawowych potrzeb w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie bielscy pracownicy socjalni umieścili poza rodziną w latach 2014-2019 łącznie 52 dzieci, według Tabeli Nr 4.

Tabela Nr 4: Liczba dzieci, które zostały umieszczone poza rodziną w sytuacji bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie

Kategoria spraw/rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Liczba dzieci wyjętych z rodziny	22	17	7	2	3	1

Źródło: Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej

Zgodnie z kolejnymi Krajowymi Programami Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, nieodłącznym elementem każdego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie są oddziaływania na osoby stosujące przemoc w rodzinie. Dane zawarte w Tabeli Nr 5 pokazują, że liczba osób, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie stanowi na przestrzeni lat 2014-2020 36%-75% liczby osób, które rozpoczynają udział w programie. Najwyższy procent osób kończących ten program w stosunku do liczby osób rozpoczynających był w roku 2014 (75%), a więc w pierwszym roku sprawozdawczym, w którym realizowano dotychczasowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Bielska-Białej na lata 2014-2020. W szczególnym roku 2020, pierwszym roku, w którym wprowadzono stan epidemii na terenie kraju, a jednocześnie w ostatnim roku realizacji Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Bielska-Białej na lata 2014-2020, liczba osób, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie stanowiła 70% liczby osób, które rozpoczęły udział w programie. Jeszcze większe różnice zauważyć można analizując liczbę osób stosujących przemoc w rodzinie, z którymi pracowały grupy robocze w ramach procedury Niebieskie Karty, a liczbą osób, które brały udział w powołanym wyżej programie. Dysproporcje te wynikają prawdopodobnie z dobrowolności uczestnictwa.

Jednocześnie program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc w rodzinie rozpoczęto realizować w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej w 2017 roku i do 2020 roku obejmował on 3-5 osób rocznie.

Tabela Nr 5: Liczba osób stosujących przemoc w rodzinie poddanych oddziaływaniom korekcyjno-edukacyjnym oraz psychologiczno-terapeutycznym w Bielsku-Białej w latach 2014-2020

Program/rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba osób stosujących przemoc w rodzinie biorących udział w programach	8	9	14	19	26	15	14
Liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które ukończyły programy	6	6	5	9	15	10	11
Liczba osób, które brały udział w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc w rodzinie	8	9	14	14	22	12	10
Liczba osób, które ukończyły program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie	6	6	5	6	11	7	7
Liczba osób, które brały udział w programie psychologiczno-terapeutycznym dla osób stosujących przemoc w rodzinie	-	-	-	5	4	3	4
Liczba osób, które ukończyły program psychologiczno-terapeutyczny dla osób stosujących przemoc w rodzinie	-	-	-	3	4	3	4
Liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, z którymi pracowały grupy robocze w ramach procedury „Niebieskie Karty”	403	336	276	302	267	249	203

Źródło: Opracowano na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej

Miasto Bielsko-Biała, realizując zadania dotychczasowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, corocznie brało udział w kilku ogólnopolskich kampaniach społecznych przeciwdziałających zjawisku przemocy w rodzinie, w które angażowano podmioty

z różnych dziedzin życia społecznego. Do kampanii należały m.in. „Reaguj na przemoc”, „Przemoc boli” „Postaw na rodzinę”. Jednocześnie w ramach dotychczasowego Programu corocznie realizowano szkolenia i superwizje dla pracowników służb systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, m.in.: Zespołu Interdyscyplinarnego, grup roboczych, policjantów, pracowników socjalnych, pracowników placówek oświaty, ochrony zdrowia, świetlic środowiskowych, placówek opiekuńczo-wychowawczych, członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej organizował prowadzenie grup wsparcia oraz grup terapeutycznych dla osób doznających przemocy w rodzinie. Tabela Nr 6 ukazuje liczbę uczestników grup terapeutycznych oraz grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie.

Tabela Nr 6: Liczba uczestników grup terapeutycznych oraz grup wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie organizowanych przez MOPS w Bielsku-Białej w latach 2014-2020

Program/rok	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba uczestników grup dla osób doznających przemocy w rodzinie, organizowanych przez MOPS w Bielsku-Białej	15	13	16	20	16	35	24
Liczba uczestników grup terapeutycznych dla osób doznających przemocy w rodzinie, organizowanych przez MOPS w Bielsku-Białej	-	-	-	-	-	11	8
Liczba uczestników grup wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie, organizowanych przez MOPS w Bielsku-Białej	15	13	16	20	16	24	16

Źródło: Opracowano na podstawie danych Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej

Na terenie miasta funkcjonował całodobowy telefon „Niebieska Linia” prowadzony przez Podbeskidzki Ośrodek Interwencji Kryzysowej. Pomoc dla osób doznających przemocy, poradnictwo i interwencję w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie, a także programy służące działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie, zapewniały zarówno jednostki organizacyjne gminy i powiatu, jak i organizacje pozarządowe.

W ramach realizacji zadań Programu przez system przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej, Prezydent Miasta Bielska-Białej w drodze Zarządzenia powołał w cyklach 4 letnich Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej. Zgodnie z art. 9a ust. 15 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, określenie trybu i sposobu powoływania i odwoływania członków zespołu interdyscyplinarnego oraz szczegółowe warunki jego funkcjonowania leży w kompetencji rady gminy. Wobec powyższego szczegółowe warunki funkcjonowania Zespołu określiła Rada Miejska w Bielsku-Białej uchwałą Nr IV/41/2011 z dnia 1 lutego 2011r. (z późn.zm.) w sprawie określenia trybu, sposobu powoływania i odwoływania członków Zespołu Interdyscyplinarnego Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej oraz szczegółowych warunków jego funkcjonowania. Powoływanie Zespołów poprzedziło zawarcie Porozumień między Prezydentem Miasta Bielska-Białej, a podmiotami, których przedstawiciele wchodziły każdorazowo w skład powoływanych Zespołów.

Zgodnie z Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020, przyjętym Uchwałą nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r., jednostki samorządu terytorialnego m.in. na szczeblu gminnym i powiatowym ustalić miały odsetek populacji rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie (obszar 1. Profilaktyka i edukacja społeczna, działanie 1.1.2. Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze gminy, powiatu i województwa, w tym w odniesieniu do gmin, ustalenie odsetka populacji rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie). Statystyki przemocy w rodzinie w oszacowaniu rozmiarów zjawiska przemocy w rodzinie oraz zagrożenia przemocą w rodzinie zakładają niedoszacowanie związane z naturą i mechanizmami tego problemu, co ma wpływ na jego ujawnianie. Przy założeniu powołanego niedoszacowania, w badania europejskich, ogólnopolskich oraz lokalnych i miejskich przyjmuje się różne wskaźniki i metody obliczeń zagrożenia przemocą w rodzinie²⁵, m.in. dane ujawniane przez pokrzywdzonych, stosujących przemoc w rodzinie, uznane za bardziej wiarygodne – dane podawane przez świadków przemocy oraz dane podawane przez pokrzywdzonych przemocą w rodzinie w dzieciństwie. Przyjęte wskaźniki rozmiaru zagrożenia problemem przemocy w rodzinie dla mieszkańców Bielska-Białej oparte są m.in. na badaniach diagnostycznych pn. „Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na terenie gminy Bielsko-Biała za szczególnym uwzględnieniem środowisk zagrożonych przemocą w rodzinie” (IPC Instytut Badawczy, 2013 r.). Ostatni raport z badań społecznych przeprowadzonych w 2018 r. na terenie Bielska-Białej pod nazwą „Diagnoza problemów alkoholowych, używania substancji psychoaktywnych, uzależnień behawioralnych i przemocy w rodzinie wśród mieszkańców Bielska-Białej oraz postaw, opinii i zachowań wobec szkodliwych zjawisk społecznych w środowisku lokalnym” (IPC Instytut Badawczy, grudzień 2018) zawiera szacunkowy odsetek populacji rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie na terenie Bielska-Białej. Autor przyjął, że na występowanie tego zjawiska w Bielsku-Białej wskazują ujawnione dane dotyczące:

- 1) liczby rodzin, które otrzymały w 2017 roku pomoc społeczną z uwagi na przemoc w rodzinie (45 rodzin),
- 2) liczby Niebieskich Kart-A (w roku 2017 do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej wpłynęło 366 kart w związku z podejrzeniem występowania przemocy w rodzinie).

Według danych Urzędu Statystycznego w Katowicach, liczba gospodarstw domowych w Bielsku-Białej (spis powszechny VI 2011) wynosi 65 982. Biorąc pod uwagę dane dotyczące rodzin, które otrzymały pomoc społeczną, oraz dane dotyczące liczby sporządzonych Niebieskich Kart-A, odsetek rodzin zagrożonych przemocą w Bielsku-Białej wahał się w roku 2017 od 0,1% do 0,6%. Odsetek ten dotyczy ujawnionych przypadków przemocy. Szacowany odsetek populacji rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie jest jednak większy, na co wskazują wyniki badania ankietowego – co ósmy dorosły mieszkaniec Bielska-Białej zna osobę dotkniętą problemem przemocy w rodzinie. Na tej podstawie można wnioskować, że odsetek rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie wahał się w 2017 r. w przedziale od 0,55% do 12,3%. W tym przedziale znajdują się rodziny, które są zagrożone przemocą w rodzinie, która jeszcze nie została wykryta. Analogicznie w roku 2018 odsetek rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie wahał się w przedziale od 0,5% do 12,3%, w roku 2019 - w przedziale 0,46% do 12,3%, natomiast w roku 2020 - w przedziale 0,38% do 12,3%.

²⁵ S.D.Herzberger: Przemoc domowa. Perspektywa psychologii społecznej. PARPA, Warszawa 2002; Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i mężczyzn. TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej 2010; Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie. TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2007; Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Raport z badań ogólnopolskich. PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej 2014; Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na terenie gminy Bielsko-Biała za szczególnym uwzględnieniem środowisk zagrożonych przemocą w rodzinie”, IPC Instytut Badawczy, Bielsko-Biała 2013

IV. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
➤ rozwinięta na terenie Bielska-Białej infrastruktura podmiotów obejmujących swoimi kompetencjami wiele aspektów zjawiska przemocy w rodzinie, w szczególności bogata oferta poradnictwa specjalistycznego, w tym psychologicznego i prawnego, oferta interwencyjna, terapeutyczna oraz oferta programów profilaktycznych, rozwijająca się sieć placówek wsparcia dziennego, ➤ prowadzenie różnorodnych działań pomocowych na rzecz wsparcia dzieci i młodzieży, ➤ istnienie na terenie miasta wielu podmiotów dysponujących dużą liczbą pracowników pierwszego kontaktu, stanowiących źródło informacji o faktach przemocy domowej (m.in. pracownicy socjalni, dzielnicowi, kuratorzy sądowi, lekarze pierwszego kontaktu, pedagodzy szkolni), ➤ „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Bielsku-Białej na lata 2014-2020” oraz dotychczas realizowany „Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie dla Bielska-Białej na lata 2014-2020”, uwzględniające rozwiązania systemowe problemu przemocy w rodzinie, ➤ sformalizowana porozumieniami, zgodna z uchwałami Rady Miejskiej w Bielsku-Białej i Zarządzeniami Prezydenta Miasta Bielska-Białej, efektywna, wieloletnia współpraca między podmiotami systemu realizującymi zadania przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w ostatnich latach realizowana również w ramach funkcjonującego Zespołu Interdyscyplinarnego, ➤ realizacja standardów i procedur diagnozy, interwencji oraz pomocy osobom poszkodowanym przemocą w rodzinie, ➤ realizacja na terenie miasta programu korekcyjno-edukacyjnego oraz programu psychologiczno-terapeutycznego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a także oferta programu terapii dla absolwentów	➤ małe zainteresowanie osób stosujących przemoc w rodzinie programami korekcyjnymi oraz mało efektywna procedura motywowania ich przez podmioty systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc w rodzinie, ➤ wciąż niewystarczające upowszechnienie informacji o naturze problemu przemocy domowej oraz kompetencjach i zadaniach realizowanych przez podmioty działające na rzecz rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą na terenie miasta Bielska-Białej, ➤ duża rotacja kadr w służbach interwencyjnych, wymagających systematycznych szkoleń i superwizji, ➤ desensoryzacja, wypalenie zawodowe części kadry instytucji i podmiotów systemu przeciwdziałających przemocy domowej, wywołane m.in. nadmiarem obowiązków zawodowych, przeżywaniem silnych emocji w kontakcie z problemem przemocy, nieświadomością własnych kompetencji zawodowych i granic możliwości pomocy oraz niejasnymi przepisami prawa które nadmiernie biurokratyzują i wydłużają czasowo podjęcie interwencji i pomocy osobom pokrzywdzonym przemocą w rodzinie, ➤ mity i stereotypy społeczne oraz własne doświadczenia związane z przemocą, podtrzymujące przemoc w rodzinie i powstrzymujące przed ujawnieniem problemu w rodzinie i środowisku oraz poszukiwaniem pomocy, powodujące nieuzasadnione oczekiwania w stosunku do służb podejmujących interwencje wobec przemocy, ➤ ograniczona dostępność specjalistów z zakresu zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży,

obu powołanych wyżej programów, ➤ Podbeskidzki Ośrodek Interwencji Kryzysowej z dogodną lokalizacją na terenie miasta, posiadający ofertę całodobowej pomocy telefonicznej, ambulatoryjnej i hostelowej o charakterze interwencji kryzysowej, ➤ włączanie się w kampanie społeczne dotyczące przeciwdziałania przemocy w rodzinie przedstawicieli władz samorządowych, miejskich instytucji oraz organizacji pozarządowych działających na terenie miasta, ➤ współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi w zakresie przeciwdziałania alkoholizmowi i przemocy w rodzinie, ➤ mobilność i elastyczność działania kadr podmiotów miejskich, ➤ wysoka świadomość dotycząca rangi problemu przemocy domowej panująca wśród kadr instytucji miejskich oraz umiejętność wykorzystania istniejącego potencjału w realizacji zadań przeciwdziałania przemocy, ➤ organizowanie systematycznych szkoleń i superwizji dla podmiotów systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i gotowość do podnoszenia kompetencji zawodowych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie przez kadrę pedagogiczną, pracowników pomocy i integracji społecznej oraz funkcjonariuszy organów ścigania, ➤ postępująca profesjonalizacja organizacji pozarządowych	
SZANSE	ZAGROŻENIA
➤ postęp w sprawie zmiany społecznych przekonań nt. zjawiska przemocy w rodzinie oraz metod przeciwdziałania mu m.in. na skutek organizowanych ogólnopolskich oraz lokalnych kampanii społecznych w tej sprawie, ➤ rozwój infrastruktury odpowiadającej zmieniającym się potrzebom społecznym, ➤ coraz większa akceptacja społeczna dla działań podejmowanych na rzecz zapobiegania przemocy w rodzinie, ➤ wykorzystywanie instrumentów prawnych stworzonych m.in. przez ustawę z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wraz z aktami wykonawczymi	➤ przewlekłość spraw sądowych dotyczących przemocy w rodzinie, utrudniająca skuteczną pomoc dla osób poszkodowanych przemocą w rodzinie oraz pracę z osobami stosującymi przemoc, ➤ pogarszająca się sytuacja finansowa samorządów i nisko wynagradzana kadra pomocy społecznej, ➤ pogorszenie sytuacji zdrowotnej i społeczno-ekonomicznej mieszkańców na skutek pandemii, ➤ zmniejszająca się liczba pracowników socjalnych, ➤ dziedziczenie ubóstwa i pokoleniowe dziedziczenie przemocy

oraz przepisów probacyjnych, ➤ funkcjonowanie lokalnej koalicji, która zrzesza przedstawicieli Zespołów Interdyscyplinarnych, ➤ możliwość korzystania ze środków zewnętrznych przy realizacji zadań w obszarze polityki społecznej, ➤ otwartość na budowanie współpracy instytucji i organizacji pozarządowych oraz na zlecanie zadań organizacjom pozarządowym	
--	--

V. Rekomendacje, założenia, cele i zadania Programu.

W oparciu o powołane wyżej wyniki badań, wnioski płynące z monitoringu Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej na lata 2014-2020 i analizę SWOT w Programie na lata 2021-2030, rekomenduje się do realizacji w szczególności:

1. Kontynuowanie długofalowej edukacji społecznej w zakresie racjonalnych i systemowych oddziaływań na postawy społeczne, rozwijanie społecznej świadomości i wrażliwości wobec zjawiska przemocy w rodzinie, promowanie wartości rodzinnych, relacji opartych na konstruktywnych formach rozwiązywania konfliktów i metod wychowawczych wykluczających używanie przemocy.
2. Kontynuowanie informowania społeczności lokalnej oraz osób uwikłanych w przemoc i członków systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie o miejscach i ofercie uzyskania stosownej pomocy w powołanym wyżej zakresie.
3. Systematyczne zwiększanie ilości i różnorodności form oddziaływań profilaktycznych kierowanych do rodzin zagrożonych przemocą, a także do innych grup adresatów, w szczególności dzieci i młodzieży.
4. Rozwijanie kompleksowej wieloaspektowej oferty pomocowej dla rodzin dotkniętych problemem przemocy, poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie, a także programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie.
5. Zintensyfikowanie oddziaływań na osoby stosujące przemoc w rodzinie oraz działań prewencyjnych przeznaczonych dla osób nie radzących sobie z agresją.
6. Tworzenie warunków rozwoju współpracy pomiędzy podmiotami systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności realizacja szkoleń i superwizji dla podmiotów systemu.
7. Cykliczne diagnozowanie zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Bielska-Białej oraz monitorowanie i ewaluacja realizacji Programu.

Przystępując do opracowania Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej na lata 2021-2030 przyjęto założenie, iż złożona natura problemu przemocy w rodzinie sprawia, że w pragmatyce swoich działań pojedyncze instytucje nie są w stanie same wypracować strategii gwarantujących ich rozwiązanie. Działania wybiórcze, nie obejmujące całego systemu rodzinnego i prowadzone przez różne instytucje bez porozumienia między nimi, przyczynić się mogą do pogłębienia niekorzystnych zjawisk. Miasto, posiadając zasoby ludzkie i rzeczowe służące rozwiązywaniu problemów przemocy społecznych, zamierza rozwijać swoje działania skierowane do rodzin z problemem przemocy domowej, gdyż problemy te wymagają zaangażowania we współdziałanie ze strony wielu służb społecznych, a pojedyncze instytucje nie są w stanie same pomóc rodzinom w przezwyciężeniu ich trudnej sytuacji życiowej. Tworzenie i rozwój zintegrowanego, interdyscyplinarnego, skutecznego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wymaga działań w czterech nurtach kierowanych do różnych grup odbiorców: działań uprzedzających, interwencyjnych, wspierających i korekcyjno-edukacyjnych.

Program w założeniach uwzględnia specyfikę miasta Bielska-Białej, posiadane zasoby instytucjonalne, podejmowane dotychczas działania na terenie miasta oraz szanse płynące z otoczenia. Odpowiada na potrzeby wskazane przez społeczność lokalnej. Zakłada współpracę podmiotów o lokalnym i ogólnopolskim zasięgu

działania. Przewiduje monitoring w oparciu o stosowne wskaźniki i ewaluację działań dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Realizacja zadań Programu odbywać się będzie zgodnie z następującymi zasadami:

1. Traktowanie zjawisk przemocy w rodzinie jako sytuacji wieloaspektowej, nie tylko interpersonalnej relacji: sprawca – ofiara.
2. Zwiększanie bezpieczeństwa ofiary przemocy i dzieci stanowi priorytet podejmowanych działań.
3. Zwiększanie świadomości praw osobistych ofiar. Porządkowanie u ofiar wzorca normy i patologii, zdrowia i choroby. Pomnażanie mocy osobistej ofiar poprzez zmniejszanie poczucia zagrożenia, osamotnienia, niezrozumienia, zwiększanie poczucia siły, kompetencji.
4. Interdyscyplinarność w podejściu do konstruowania planu pomocy ofierze.
5. Poufność zgodna z literą prawa i interesami ofiar.
6. Odpowiedzialność członków Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych za pełnienie swoich ról zawodowych.
7. Ustalanie strategii długofalowego procesu pomagania, nie spontanicznej, dorywczej pomocy.
8. Odpowiedzialne odwoływanie się do zasobów ofiar i sprawców przemocy. Uznanie prawa dorosłej osoby doświadczającej przemocy w kierowaniu własnym życiem.
9. Dbanie o dostarczanie rzetelnych informacji.
10. Zasada wyłącznej odpowiedzialności sprawcy za stosowaną przemoc niezależnie od tradycji i kultury.

Głównym celem Programu jest zwiększenie skuteczności działań w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, a także łagodzenie szkód wynikających ze zjawiska przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej. Cel ogólny będzie realizowany poprzez poniższe cele szczegółowe.

Cel 1 Programu - rozwijanie społecznej świadomości i wrażliwości wobec zjawiska przemocy w rodzinie, realizowany będzie w szczególności poprzez zadania:

- 1) organizowanie oraz współuczestnictwo w ogólnopolskich kampaniach społecznych oraz przedsięwzięciach edukacji społecznej, uświadliwiających i podnoszących świadomość społeczną na temat zjawiska przemocy w rodzinie i przeciwdziałania mu, promujących wartości rodzinne, relacje oparte na konstruktywnych formach rozwiązywania konfliktów i metody wychowawcze wykluczające używanie przemocy,
- 2) upowszechnianie informacji o naturze problemu przemocy w rodzinie, jej atrybutach, formach, czynnikach ryzyka, możliwościach ochrony i przeciwdziałania przemocy domowej oraz możliwościach uzyskania pomocy na terenie miasta oraz podmiotach lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- 3) badanie zjawiska przemocy w rodzinie na terenie miasta Bielska-Białej oraz postaw społecznych mieszkańców miasta wobec zjawiska przemocy w rodzinie.

Cel 2 Programu - rozwijanie profilaktyki przemocy w rodzinie adresowanej do różnych grup społecznych, realizowany będzie w szczególności poprzez zadania:

- 1) przegląd, ocena, dofinansowanie i promocja szkolnych programów profilaktyki przemocy w rodzinie, adresowanych do dzieci, młodzieży i rodziców,
- 2) realizacja programów profilaktyczno-edukacyjnych i „grup problemowych” adresowanych do dzieci, młodzieży, nauczycieli i pracowników żłobków, placówek oświatowych oraz opiekuńczo-wychowawczych dotyczących umiejętności niezbędnych w prawidłowym rozwoju osobistym i społecznym, w szczególności konstruktywnej komunikacji interpersonalnej, umiejętności rozwiązywania konfliktów, wychowania bez przemocy,
- 3) realizacja programów ukierunkowanych na rozwój i wzmocnienie kompetencji opiekuńczych i wychowawczych rodziców,
- 4) wczesne rozpoznawanie i reagowanie na sytuacje zagrożenia przemocą w rodzinie.

Cel 3 Programu - zwiększanie kompetencji zawodowych pracowników służb, instytucji i organizacji zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie, realizowany będzie w szczególności poprzez zadania:

- 1) organizowanie specjalistycznych szkoleń i konferencji dla pracowników służb, instytucji i organizacji w zakresie problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie, o charakterze interdyscyplinarnym oraz dla poszczególnych grup zawodowych, m.in. dla pracowników pomocy społecznej, policji, oświaty, ochrony zdrowia, instytucji wymiaru sprawiedliwości, kuratorów sądowych,
- 2) superwizowanie pracy realizatorów zadań systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Cel 4 Programu - zwiększanie dostępności i efektywności pomocy niesionej osobom doświadczającym przemocy w rodzinie w zależności od ich sytuacji i potrzeb poprzez rozwój różnorodnych form wsparcia socjalnego, pracy socjalnej, poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego, prawnego, medycznego, socjalnego, interwencji kryzysowej i psychoterapii, realizowany będzie w szczególności poprzez zadania:

- 1) przeprowadzenie diagnozy potrzeb oraz oceny istniejących zasobów systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie miasta wraz z ewaluacją systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- 2) udzielanie pomocy i wsparcia osobom doświadczającym przemocy w rodzinie pozostającym w środowisku zamieszkania,
- 3) udzielanie pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie zmuszonym do opuszczenia miejsca zamieszkania,
- 4) dalsze wdrażanie standardów oraz procedur postępowania wobec osób doświadczających przemocy i stosujących przemoc w rodzinie, m.in. procedury „Niebieska Karta” dla pracowników ochrony zdrowia i oświaty,
- 5) uzupełnianie zasobów systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz inspirowanie, wspieranie i promowanie nowych rozwiązań, procedur i instrumentów pracy systemu służących sprawnemu, efektywnemu przeciwdziałaniu przemocy w warunkach lokalnych.

Cel 5 Programu - zintensyfikowanie oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowany będzie w szczególności poprzez zadania:

- 1) realizacja działań interwencyjnych wobec osób stosujących przemoc, w tym zastosowanie środków zapobiegawczych (np. nakaz opuszczenia lokalu i zakaz kontaktowania się),
- 2) podejmowanie działań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie celem kierowania ich do programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych,
- 3) monitorowanie efektów programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych przeznaczonych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Cel 6 Programu - rozwój zintegrowanego, interdyscyplinarnego, systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, służącego zwiększeniu skuteczności i dostępności pomocy dla rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie: ochronie osób doświadczających przemocy w rodzinie oraz oddziaływaniom kierowanym do osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowany będzie w szczególności poprzez zadania:

- 1) weryfikacja dotychczasowej współpracy podmiotów systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, uwzględniająca kompetencje i zadania podmiotów na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie miasta,
- 2) aktualizacja dotychczasowych i wypracowanie nowych procedur współpracy służb, instytucji i organizacji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
- 3) organizowanie spotkań, konsultacji, konferencji i szkoleń interdyscyplinarnych dla podmiotów systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- 4) aktualizacja i udostępnienie zainteresowanym służbom, instytucjom, organizacjom oraz mieszkańcom miasta informacji o zjawisku przemocy w rodzinie i zasobach systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a także monitorowanie realizacji Programu.

Realizacja Programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej na lata 2021-2030 ma wieloletnią perspektywę, niektóre z działań przedstawionych w Programie mają charakter długofalowy, a zatem ich realizacja przeciągnie się na kolejne lata. Podczas realizacji Programu możliwe jest wskazanie nowych zadań w związku z nowym programem krajowym oraz określeniem nowych potrzeb systemu, którego funkcjonowanie poddane będzie monitoringowi. Pełna realizacja celów Programu uzależniona będzie od stopnia zaangażowania wszystkich podmiotów realizujących zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie Bielska-Białej. Do opracowania niniejszego Programu wykorzystano dane uzyskane od wielu instytucji i organizacji realizujących zadania w obszarze przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie oraz lokalnych i krajowych badań społecznych. Pełna realizacja wyznaczonych celów Programu będzie uzależniona od stopnia zaangażowania podmiotów systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w ich realizację.

VI. Adresaci Programu:

Adresatami Programu są:

1. mieszkańcy gminy i miasta na prawach powiatu Bielska-Białej, w szczególności osoby zagrożone przemocą w rodzinie, osoby dotknięte przemocą w rodzinie, osoby stosujące przemoc w rodzinie, świadkowie przemocy w rodzinie,
2. służby zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, w szczególności osoby, podmioty, instytucje, a także organizacje pozarządowe systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

VII. System przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej. Realizatorzy i Partnerzy Programu.

Sprawne funkcjonowanie systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej zakłada koordynację i spójność działań, w tym dobry przepływ informacji i współdziałanie pomiędzy instytucjami i organizacjami zajmującymi się przemocą w rodzinie.

Zjawisko przemocy w rodzinie wymaga w diagnozie, interwencji i pomocy wieloaspektowego spojrzenia na rodzinę i porozumienia wielu służb społecznych na terenie Bielska-Białej. Złożona natura problemów alkoholizmu i przemocy w rodzinie sprawia, że w pragmatyce swoich działań pojedyncze instytucje nie są w stanie same wypracować strategii gwarantujących ich rozwiązanie. W Bielsku-Białej funkcjonuje system instytucji, organizacji i służb społecznych, który ma na celu przeciwdziałanie zjawisku przemocy w rodzinie, zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie i dostępności interdyscyplinarnej pomocy im udzielanej, a także zwiększenie skuteczności działań podejmowanych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie. System ten wymaga doskonalenia i temu służyć ma niniejszy Program.

System przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej oparty będzie na sześciu filarach. Odpowiedzialnym za prawidłowe funkcjonowanie systemu jest ww. Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej. Pozostałe filary to: podmioty wchodzące w skład Zespołu Interdyscyplinarnego i powoływanych przez niego grup roboczych, instytucje realizujące procedurę „Niebieskiej Karty”, instytucje wymiaru sprawiedliwości oraz inne instytucje świadczące interdyscyplinarną pomoc. Wszystkie filary systemu są ze sobą związane, a gdy tego wymaga sytuacja, możliwe jest natychmiastowe podjęcie interdyscyplinarnych, zintegrowanych działań. W centrum systemu znajduje się osoba doświadczająca przemocy w rodzinie. Rozwiązanie to sprzyjać ma zwiększeniu prawdopodobieństwa objęcia jej programem ochrony i pomocy, gdy trafi do któregośkolwiek z filarów systemu przeciwdziałania przemocy. System ma zapewnić sprawną komunikację, interwencję, wszechstronną pomoc i wzajemne wspieranie się podmiotów w działaniach zmierzających do ochrony ofiary przemocy w rodzinie oraz udzielenia pomocy całej rodzinie uwikłanej w problem przemocy. Rozwojowi systemu służyć ma niniejszy Program, do realizatorów którego należeć będą m.in.: Urząd Miejski w Bielsku-Białej, Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz grupy robocze, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Podbeskidzki Ośrodek Interwencji Kryzysowej, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, Zespół Placówek dla Dzieci i Młodzieży „PARASOL”, Ośrodek Przeciwdziałania Problemom Alkoholowym, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zakład Gospodarki Mieszkaniowej oraz organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości: Komenda Miejska Policji, Prokuratura Rejonowa Bielsko-Biała Północ, Prokuratura Rejonowa Bielsko-Biała Południe, Sąd Rejonowy, a w nim m.in. Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej, organizacje pozarządowe, placówki ochrony zdrowia, placówki oświatowe i inne podmioty, które zostaną wyłonione w trakcie realizacji Programu. Do Partnerów Programu należeć będą m.in.: administracja rządowa, agendy rządowe, media, ośrodki badania opinii społecznej, osoby fizyczne i prawne, wyższe uczelnie oraz instytucje i organizacje wymienione w grupie Partnerów realizacji zadań Programu.

VIII. Zasady finansowania Programu.

Realizacja zadań w każdym z obszarów określonych celami szczegółowymi Programu w przypadku jednostek miejskich uzależniona będzie od wielkości środków finansowych przewidzianych corocznie w budżecie miasta. Zadania programu zlecone organizacjom pozarządowym będą uwarunkowane wysokością środków finansowych przewidzianych co roku w budżecie miasta, samorządu województwa oraz Programów Ośłonowych, a także kondycją finansową organizacji. Działania ujęte w Programie, należące do

zadań administracji rządowej zleconych miastu na prawach powiatu realizowane będą w zależności od zapewnienia środków z budżetu państwa.

Część zadań, m.in. przedsięwzięcia związane z profilaktyką przemocy mogą uzyskać dofinansowanie ze środków własnych gminy przeznaczonych na realizację Gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych uchwalanego corocznie przez Radę Miejską. Istnieje również możliwość pozyskania grantów z innych źródeł. Realizacja części zadań nie wymaga dodatkowych nakładów finansowych, stanowiąc wkład własny indywidualnych osób lub wynikając z zadań statutowych uczestników Programu. Szczegółowy plan wydatków Programu zawierają coroczne uchwały budżetowe miasta Bielska-Białej.

IX. Monitorowanie i ewaluacja Programu.

Realizacja wskazanych wyżej celów Programu będzie monitorowana w oparciu o wskaźniki określone w rozdziale X. przez analizę sprawozdań z realizacji uchwał Rady Miejskiej w Bielsku-Białej, przygotowywanych przez realizatorów corocznie za poprzedni rok budżetowy. Prezydent Miasta Bielska-Białej po upływie każdego roku budżetowego przedkłada Radzie Miejskiej w Bielsku-Białej sprawozdanie z realizacji niniejszego Programu za poprzedni rok budżetowy. Charakterystykę sytuacji wyjściowej zawierają powołane wyżej raporty z lokalnych badań społecznych w zakresie zagrożenia problemem przemocy w rodzinie na terenie Bielska-Białej oraz efektywności działania lokalnego systemu przeciwdziałania problemom przemocy w rodzinie. Ponadto monitoring będzie odbywał się w oparciu o dostępne statystyki oraz badania społeczne, w szczególności zawierające ewaluację realizacji Programu.

Powołane wyżej cele, w związku z przedstawioną naturą problemu przemocy w rodzinie oraz określonymi powyżej uwarunkowaniami kulturowymi i społecznymi tego zjawiska, a także szansami i ograniczeniami prawnymi i organizacyjnymi systemu, mają charakter długofalowy, strategiczny, stąd wykraczają poza rok 2030. Dążenie w kierunku osiągnięcia wskazanych w Programie celów będzie się odbywało jednak w terminie określonym Programem, w oparciu o bieżącą analizę lokalnych potrzeb i zasobów.

Świadomość istnienia przemocy w rodzinie przy powszechnym pragnieniu, by świat widzieć jako miejsce panowania sprawiedliwości i porządku, w którym dom i rodzina jest ostoją bezpieczeństwa, powoduje poczucie frustracji. Badania dotyczące funkcjonowania psychologicznego ofiar wykazują charakterystyczny zespół cech osób doświadczających przemocy. S.Nikodemka w „Świecie Problemów” zamieściła ich szczegółowych opis: „osoby doświadczające przez dłuższy czas przemocy fizycznej lub psychicznej charakteryzują się niską samooceną, ukształtowaniem biernych mechanizmów radzenia sobie z przemocą, dużą zależnością emocjonalną od swoich partnerów, nasilonym niepokojem i depresją, izolacją społeczną, mają poczucie winy za to co dzieje się w ich związku, są podporządkowane sprawcy, odczuwają w stosunku do niego ambiwalentne poczucie lojalności, często nadużywają alkoholu, środków przeciwbólowych, leków czy nawet narkotyków oraz zapadają na choroby związane z przebywaniem w długotrwałym stresie”.²⁶

Kluczem do rozumienia pomagania ofiarom przemocy zdaje się być wobec powyższych informacji słowo „moc”. Jest ono częścią dwóch podstawowych pojęć: przemoc i pomoc. Przemoc rozumieć można jako takie działania, które, niezależnie od formy, upośledzają ostatecznie moc ofiary. Taki jest też cel przemocy, czyniącej z człowieka istotę bezwolną. Akt pomagania jest zatem działaniem zmierzającym do odbudowania konstruktywnej mocy osobistej i kompetencji ofiary przemocy. Takie intencje towarzyszyły w opracowaniu niniejszego Programu i będą przyświecać podejmowaniu interdyscyplinarnych, systemowych działań podczas jego realizacji.

²⁶ S.Nikodemka: „W świetle badań empirycznych”. W: „Świat Problemów”, 10/2000 Warszawa. s.9

X. Harmonogram realizacji Programu.

Cel ogólny: zwiększenie skuteczności działań w obszarze przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie, a także łagodzenie szkód wynikających ze zjawiska przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej

Cele szczegółowe	Zadania	Realizacja/Działania	Wskaźniki osiągnięcia celu	Realizatorzy i Partnerzy	Termin realizacji
1. Rozwijanie społecznej wrażliwości i świadomości na temat zjawiska przemocy w rodzinie	1.Organizowanie oraz współuczestnictwo w ogólnopolskich kampaniach społecznych oraz przedsięwzięciach edukacji społecznej, uwrażliwiających i podnoszących świadomość społeczną na temat zjawiska przemocy w rodzinie i przeciwdziałania mu, promujących wartości rodzinne, relacje oparte na konstruktywnych formach rozwiązywania konfliktów i metody wychowawcze wykluczające używanie przemocy.	-organizacja kampanii kierowanych do różnych grup adresatów (osób doświadczających, stosujących i świadków przemocy w rodzinie), -współuczestnictwo w ogólnopolskich kampaniach i współpraca z innymi podmiotami w realizacji społecznych kampanii edukacyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	-liczba kampanii społecznych, -rodzaj i liczba materiałów informacyjnych upowszechnionych w ramach kampanii, -liczba audycji, spotów radiowych, artykułów prasowych,	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, Urząd Miejski Wydział Polityki Społecznej, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlaDiM „PARASOL”, OPPA, GKRPA, inni <i>Partnerzy:</i> administracja rządowa i agendy rządowe, organizacje pozarządowe media, miejskie jednostki organizacyjne, inni	2021-2030

	2. Upowszechnianie informacji o naturze problemu przemocy w rodzinie, jej atrybutach, formach, czynnikach ryzyka, możliwościach ochrony i przeciwdziałania przemocy domowej oraz możliwościach uzyskania pomocy na terenie miasta oraz podmiotach lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	-audycje, spoty radiowe, artykuły prasowe, -konferencje, spotkania -informatory, -popularyzacja działań podejmowanych w ramach realizacji Programu	-liczba audycji, spotów, artykułów, -liczba konferencji, spotkań, liczba uczestników, -liczba informatorów	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, Urząd Miejski Wydział Polityki Społecznej, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlaDiM „PARASOL”, OPPA, GKRPA, Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego w Bielsku-Białej, inni <i>Partnerzy:</i> media, miejskie jednostki organizacyjne, inni	2021-2030
	3. Badanie zjawiska przemocy w rodzinie na terenie miasta Bielska-Białej oraz postaw społecznych mieszkańców miasta wobec zjawiska przemocy w rodzinie	-realizacja badań na temat zjawiska przemocy w rodzinie, -popularyzowanie wyników ww. badań	-liczba zrealizowanych badań, -liczba raportów, publikacji, informacji zamieszczonych na stronach internetowych	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, Urząd Miejski Wydział Polityki Społecznej, inni <i>Partnerzy:</i> ośrodki badania opinii społecznej, media, inni	2021-2030

2. Rozwijanie profilaktyki przemocy w rodzinie adresowanej do różnych grup społecznych	1. Przegląd, ocena, dofinansowanie i promocja szkolnych programów profilaktyki przemocy w rodzinie, adresowanych do dzieci, młodzieży i rodziców.	-przegląd placówek i podmiotów realizujących programy profilaktyczne, -ocena i dofinansowanie realizowanych programów profilaktycznych, -prezentacja programów profilaktycznych przez realizatorów	-liczba podmiotów realizujących programy profilaktyczne, -liczba programów, -wykaz programów do realizacji,	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, jednostki oświatowe, Urząd Miejski Wydział Polityki Społecznej, inni <i>Partnerzy:</i> poradnie psychologiczno-pedagogiczne, organizacje pozarządowe, osoby fizyczne i prawne, inni	2021-2030
	2. Realizacja programów profilaktyczno-edukacyjnych i „grup problemowych” adresowanych do dzieci, młodzieży, nauczycieli i pracowników żłobków, placówek oświatowych oraz opiekuńczo-wychowawczych dotyczących umiejętności niezbędnych w prawidłowym rozwoju osobistym i społecznym, w szczególności konstruktywnej komunikacji interpersonalnej, umiejętności rozwiązywania konfliktów, wychowania bez przemocy.	-prowadzenie programów profilaktyczno-edukacyjnych, psychoedukacyjnych, „grup problemowych” i warsztatów	-liczba programów i projektów	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, Urząd Miejski Wydział Polityki Społecznej, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlaDiM „PARASOL”, OPPA, placówki oświatowe, m.in. szkoły, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, żłobki, organizacje pozarządowe inni <i>Partnerzy:</i> organizacje pozarządowe, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, osoby fizyczne i prawne inni	2021-2030

	3. Realizacja programów ukierunkowanych na rozwój i wzmocnienie kompetencji opiekuńczych i wychowawczych rodziców.	-realizacja i współpraca przy realizacji programów profilaktycznych (m.in. psychoedukacyjnych, wspierających, treningów psychologicznych), -szkolenie i wspieranie rodzin zastępczych, szczególnie tych, w których umieszczono dzieci – ofiary przemocy w rodzinie	liczba podmiotów realizujących programy profilaktyczne, -liczba programów,	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, Wydział Polityki Społecznej UM, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlaDiM „PARASOL”, OPPA, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, organizacje pozarządowe, inni <i>Partnerzy:</i> organizacje pozarządowe, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, osoby fizyczne i prawne, inni	2021-2030
	4. Wczesne rozpoznawanie i reagowanie na sytuacje zagrożenia przemocą w rodzinie.	-identyfikowanie przypadków zagrożenia przemocą w rodzinie, -po ujawnieniu przemocy: postępowanie interwencyjne według procedur ustalonych dla poszczególnych podmiotów i grup zawodowych, -dokumentowanie i przekazywanie informacji o ujawnionych przypadkach przemocy właściwym instytucjom	-liczba i rodzaj placówek, w których wdrożono procedury, -liczba zgłoszonych przypadków przemocy domowej, w tym liczba przypadków, w których zastosowano procedury,	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlaDiM „PARASOL”, OPPA, placówki oświatowe, GKRPA, placówki służby zdrowia, oświaty, organizacje pozarządowe, inni <i>Partnerzy:</i> policja, organizacje pozarządowe, inni	2021-2030

3. Zwiększanie kompetencji zawodowych pracowników służb, instytucji i organizacji zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie	1.Organizowanie specjalistycznych szkoleń i konferencji dla pracowników służb, instytucji i organizacji w zakresie problematyki przeciwdziałania przemocy w rodzinie, o charakterze interdyscyplinarnym oraz dla poszczególnych grup zawodowych, m.in. dla pracowników pomocy społecznej, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, instytucji wymiaru sprawiedliwości, kuratorów sądowych.	-szkolenie Zespołu Interdyscyplinarnego oraz grup roboczych, -szkolenie grup zawodowych przeprowadzających interwencje, -szkolenie grup zawodowych zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy domowej z różnych perspektyw (m.in. psychoterapia, pomoc prawna, interwencja kryzysowa) -organizowanie spotkań, seminariów, konferencji służących rozwojowi współpracy i wymianie doświadczeń w ramach budowania systemu,	-liczba szkoleń, spotkań, seminariów, konferencji	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, Urząd Miejski Wydział Polityki Społecznej, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlaDiM „PARASOL”, OPPA, MZO, Sąd Rejonowy, GKRPA, Prokuratury Rejonowe, inni <i>Partnerzy:</i> organizacje pozarządowe, osoby fizyczne i prawne, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlaDiM „PARASOL”, OPPA, placówki oświatowe, Policja, Sąd, Prokuratura, inni	2021-2030
---	--	--	---	--	-----------

	2. Superwizowanie pracy realizatorów zadań systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.	-superwizja w placówkach systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, -współpraca z innymi podmiotami systemu w sprawie superwizji	-liczba podmiotów, w których prowadzono superwizję,	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, Urząd Miejski Wydział Polityki Społecznej, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlaDiM „PARASOL”, OPPA, placówki oświatowe, GKRPA, inni <i>Partnerzy:</i> organizacje pozarządowe, osoby fizyczne i prawne, miejskie jednostki organizacyjne, wyższe uczelnie, inni	2021-2030
4. Zwiększanie dostępności i efektywności pomocy niesionej osobom doświadczającym przemocy w rodzinie w zależności od ich sytuacji i potrzeb poprzez rozwój różnorodnych form wsparcia socjalnego, poradnictwa psychologicznego, pedagogicznego, prawnego, medycznego, socjalnego, interwencji kryzysowej i psychoterapii	1.Przeprowadzenie diagnozy potrzeb oraz oceny istniejących zasobów systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie miasta wraz z ewaluacją systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	-diagnoza zasobów, -ocena i sporządzenie planu uzupełnienia zasobów	-liczba osób i podmiotów uczestniczących w diagnozowaniu potrzeb,	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, Urząd Miejski Wydział Polityki Społecznej, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlaDiM „PARASOL”, placówki oświatowe, GKRPA, organizacje pozarządowe, żłobki, placówki ochrony zdrowia i oświaty, inni <i>Partnerzy:</i> organizacje pozarządowe, osoby fizyczne i prawne, miejskie jednostki organizacyjne, wyższe uczelnie	2021-2030

	2.Udzielanie pomocy i wsparcia osobom doznającym przemocy w rodzinie pozostającym w środowisku zamieszkania	-podejmowanie procedury „Niebieska Karta”, -interwencja kryzysowa, w tym z wykorzystaniem procedury „Niebieska Karta”, praca socjalna, poradnictwo specjalistyczne, w tym psychologiczne, pedagogiczne, prawne, socjalne, -prowadzenie działań interwencyjnych, informacyjnych i doradczych w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym prowadzenie Telefonu Zaufania „Niebieska Linia”, - realizacja programów interwencyjnych oraz terapeutycznych dla osób z doświadczeniem przemocy, również przemocy w rodzinie, adresowanych do dorosłych i dzieci, - realizacja programów motywujących do rozwiązywania problemów przemocy w rodzinie,	-rodzaj i liczba udzielonych porad, -liczba podjętych interwencji kryzysowych, -liczba uruchomionych i zakończonych procedur „Niebieskiej Karty”, -liczba, rodzaj realizowanych programów,	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlaDiM „PARASOL”, GKRPA, żłobki, organizacje pozarządowe policja, placówki ochrony zdrowia i oświaty, inni <i>Partnerzy:</i> organizacje pozarządowe, osoby fizyczne i prawne, miejskie jednostki organizacyjne, inni	2021-2030
--	--	---	--	--	-----------

	3.Udzielanie pomocy osobom doświadczającym przemocy w rodzinie zmuszonym do opuszczenia miejsca zamieszkania	-udzielenie bezpiecznego schronienia ofiarom przemocy oraz dzieciom z rodzin z problem przemocy domowej, -zapewnienie stacjonarnej pomocy specjalistycznej,	-liczba osób, którym udzielono schronienia ze względu na przemoc w rodzinie, -liczba osobodni pobytu ofiar przemocy w hostelu POIK, -liczba dzieci krzywdzonych skierowanych do opieki zastępczej, -liczba i rodzaj pomocy specjalistycznej udzielonej ofiarom przebywającym w hostelu, -liczba rodzin, w których skutecznie rozwiązano problem przemocy	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, organizacje pozarządowe, inni <i>Partnerzy:</i> organizacje pozarządowe, osoby fizyczne i prawne, miejskie jednostki organizacyjne, inni	2021-2030
--	--	--	--	---	-----------

	4.Dalsze wdrażanie standardów oraz procedur postępowania wobec osób doznających przemocy i stosujących przemoc w rodzinie, m.in. procedury „Niebieska Karta” dla pracowników ochrony zdrowia i oświaty	-zorganizowanie spotkań w celu ustalenia dotychczasowych i przygotowania nowych rozwiązań, w szczególności zaangażowanie do tworzenia procedur placówek służby zdrowia i oświaty, -zbieranie okresowych informacji dotyczących realizacji Programu od realizatorów i partnerów, -przygotowanie wystąpień w sprawie procedur,	-liczba i rodzaj podmiotów stosujących ujednolicone procedury udzielanej pomocy ofiarom, świadkom i sprawcom przemocy ze szczególnym uwzględnieniem procedury „Niebieskie Karty”, -liczba interwencji w przypadku ujawnienia przemocy, w tym przypadków, w których zastosowano procedury, z uwzględnieniem „Niebieskiej Karty”, -liczba innych podejmowanych działań (spotkania - liczba uczestników, konferencje, publikacje)	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, Urząd Miejski Wydział Polityki Społecznej, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlaDiM „PARASOL”, GKRPA, organizacje pozarządowe, BIL, BOIPiP, policja, placówki oświatowe, placówki ochrony zdrowia, inni <i>Partnerzy:</i> organizacje pozarządowe miejskie jednostki organizacyjne, inne podmioty, inni	2021-2030
--	---	---	---	--	-----------

	5. Uzupełnianie zasobów systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz inspirowanie, wspieranie i promowanie nowych rozwiązań, procedur i instrumentów pracy systemu służących sprawnemu, efektywnemu przeciwdziałaniu przemocy w warunkach lokalnych.	-dofinansowanie działalności, a także zakup materiałów i wyposażenia dla jednostek działających na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, -uzupełnianie zasobów systemu w odniesieniu do wyłaniających się potrzeb w wyniku prowadzenia badań i realizowania zadań programu	-liczba dofinansowanych podmiotów i przedsięwzięć, -liczba nowych podmiotów i przedsięwzięć uruchomionych w związku z ujawnionymi potrzebami	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, Urząd Miejski Wydział Polityki Społecznej, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlaDiM „PARASOL”, ZGM, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe, placówki ochrony zdrowia, policja, organizacje pozarządowe, GKRPA, inni <i>Partnerzy:</i> organizacje pozarządowe miejskie jednostki organizacyjne, inni	2021-2030
5. Zintensyfikowanie oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie	1. Realizacja działań interwencyjnych wobec osób stosujących przemoc, w tym zastosowanie środków zapobiegawczych (np. nakaz opuszczenia lokalu i zakaz kontaktowania się).	-działania interwencyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, w tym zastosowanie środków zapobiegawczych	-liczba osób, którym wydano nakaz natychmiastowego opuszczenia zajmowanego lokalu mieszkalnego oraz zakaz zbliżania się	<i>Realizatorzy:</i> Komenda Miejska Policji w Bielsku-Białej	2021-2030

	2. Podejmowanie działań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie celem kierowania ich do programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych	- podejmowanie rozmów interwencyjnych i motywujących wobec osób stosujących przemoc w rodzinie celem kierowania ich do programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych	-liczba osób kierowanych do programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych,	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej i grupy robocze, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlDiM „PARASOL”, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe, placówki ochrony zdrowia, policja, GKRPA, SR, inni	2021-2030
	3. Monitorowanie efektów programów korekcyjno-edukacyjnych i psychologiczno-terapeutycznych przeznaczonych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	-liczba działań służących monitorowaniu efektów programów, w tym m.in. informacji przekazywanych Policji i Zespołom Kuratorskiej Służby Sądowej SR	-liczba osób uczestniczących i kończących programy, -liczba osób, które po ukończeniu programów powróciły do zachowań przemocowych	<i>Realizatorzy:</i> MOPS i inni wyłonieni realizatorzy programów <i>Partnerzy:</i> KMP, SR, inni	2021-2030
6. Rozwój zintegrowanego, interdyscyplinarnego, systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, służącego zwiększeniu skuteczności i dostępności pomocy dla rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie: ochronie osób doświadczających przemocy w rodzinie oraz oddziaływaniom kierowanym do osób stosujących przemoc w rodzinie	1. Weryfikacja dotychczasowej współpracy podmiotów systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w ramach Zespołu Interdyscyplinarnego Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, uwzględniająca kompetencje i zadania podmiotów na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie miasta.	-analiza i weryfikacja dotychczasowej współpracy, w szczególności podczas posiedzeń Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych -ewaluacja systemu	-liczba zorganizowanych posiedzeń i spotkań, -liczba sporządzonych wystąpień, -liczba raportów zawierających ewaluację systemu	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, Urząd Miejski Wydział Polityki Społecznej, inni <i>Partnerzy:</i> orany ścigania, SR, MOPS, POIK, GKRPA, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlDiM „PARASOL”, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe i ochrony zdrowia, SR, inni	2021-2030

	2. Aktualizacja dotychczasowych i wypracowanie nowych procedur współpracy służb, instytucji i organizacji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie	-zorganizowanie spotkań, przygotowanie wystąpień w sprawie procedur, -zaangażowanie do tworzenia i realizacji procedur w szczególności placówek służby zdrowia i oświaty	-liczba podmiotów stosujących wypracowane, ujednolicone procedury udzielanej pomocy ofiarom, świadkom i sprawcom przemocy ze szczególnym uwzględnieniem procedury „Niebieskie Karty”, -liczba interwencji w przypadku przemocy w rodzinie, w tym przypadków, w których zastosowano ustalone procedury, ze szczególnym uwzględnieniem „Niebieskiej Karty”	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, Urząd Miejski Wydział Polityki Społecznej, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlaDiM „PARASOL”, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe, placówki ochrony zdrowia, GKRPA, Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego, Prokuratury Rejonowej, Sąd Rejonowy, Policja, inni <i>Partnerzy:</i> placówki oświatowe, placówki ochrony zdrowia, organizacje pozarządowe miejskie jednostki organizacyjne, inni	2021-2030
--	---	--	---	---	-----------

	3. Organizowanie spotkań, konsultacji, konferencji i szkoleń interdyscyplinarnych dla podmiotów systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	-szkolenie Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych -organizowanie spotkań, seminariów, konferencji służących rozwojowi współpracy i wymianie doświadczeń w ramach budowania systemu,	-liczba szkoleń, spotkań, seminariów, konferencji -liczba uczestników szkoleń w podziale na grupy zawodowe	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, Urząd Miejski Wydział Polityki Społecznej, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlaDiM „PARASOL”, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe, placówki ochrony zdrowia, GKRPA, Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego, Prokuratury Rejonowej, Sąd Rejonowy, Policja, inni <i>Partnerzy:</i> organizacje pozarządowe, osoby fizyczne i prawne, miejskie jednostki organizacyjne, inni	2021-2030
--	--	---	---	--	-----------

	4. Aktualizacja i udostępnienie zainteresowanym służbom, instytucjom, organizacjom oraz mieszkańcom miasta informacji o zjawisku przemocy w rodzinie i zasobach systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a także monitorowanie realizacji Programu	-audycje, artykuły prasowe, -konferencje, spotkania -informatory, -popularyzacja działań podejmowanych w ramach realizacji Programu	-liczba audycji, artykułów, -liczba konferencji, spotkań, liczba uczestników, -liczba informatorów	<i>Realizatorzy:</i> Zespół Interdyscyplinarny Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej, Urząd Miejski Wydział Polityki Społecznej, miejskie jednostki organizacyjne, m.in. MOPS, POIK, Placówki Opiekuńczo-Wychowawcze, ZPdlaDiM „PARASOL”, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe, placówki ochrony zdrowia, GKRPA, Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego, Prokuratury Rejonowej, Sąd Rejonowy, Policja, inni <i>Partnerzy:</i> media, miejskie jednostki organizacyjne, inni	2021-2030
--	--	--	---	---	-----------

Uzasadnienie

Uzasadnienie do projektu uchwały Rady Miejskiej w Bielsku-Białej w sprawie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Miasta Bielska-Białej na lata 2021-2030

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2021 r. poz. 1249 t.j.) w art. 6 ust. 2 pkt 1 stanowi, że do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Ponadto powołana wyżej ustawa w art. 6 ust. 3 pkt 1 stanowi, że do zadań własnych powiatu należy w szczególności opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Zgodnie z art. 9b ust. 1 przedmiotowej ustawy, zespół interdyscyplinarny (ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie) realizuje działania określone w gminnym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Projekt Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Miasta Bielska-Białej na lata 2021-2030, który stanowi załącznik do niniejszego projektu uchwały, przygotowano w oparciu o analizę SWOT systemu podmiotów funkcjonującego na terenie Bielska-Białej, w szczególności podmiotów, których przedstawiciele powołał Prezydent Miasta Bielska-Białej do Zespołu Interdyscyplinarnego Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Bielsku-Białej. Podczas przygotowania projektu Programu wzięto pod uwagę realizację dotychczasowego Programu obowiązującego w latach 2014-2020. Powołany wyżej projekt jest spójny z projektem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bielska-Białej na lata 2021-2030.

Projekt niniejszej uchwały został przekazany do konsultacji społecznych z mieszkańcami oraz organizacjami pozarządowymi, a także do zaopiniowania przez Radę Działalności Pożytku Publicznego.

W wyniku przeprowadzonych konsultacji i zebranych opinii nie zostały zgłoszone uwagi do niniejszego dokumentu. Uaktualniono podstawę prawną projektu uchwały zgodnie z bieżącym stanem prawnym.